

 Artikkel

Lajityypin ehdoilla – maahanmuuton ja maahanmuuttajien artikulaatiot aikakauslehdissä

Tässä artikkelissa tarkastelen, millaiseksi osaksi suomalaisten aikakauslehtien julkisuutta maahanmuutto ja maahanmuuttajat artikuloituivat vuosina 2003–2006, ajanjaksolla ennen aiheen politisoitumista. Maahanmuuttoa mediassa on usein tutkittu uutisjournalismiin painottuen, mikä voi antaa aiheen käsittelystä yksipuolisen kuvan. Uutisjournalismi monesti kärjistää ja tuo esiin lähinnä asioiden kielteiset puolet, toisin kuin useat aikakauslehtitekstit, jotka lähestyvät aiheitaan myönteisen kautta. Aikakauslehtien kohdalla myös lehtien lajityyppiset erot korostuvat, sillä kukin lehti kertoo ajankohtaisista aiheista omalla, lajityyppiinsä ja konseptiinsa sopivalla tavallaan. Kysynkin, millaisia toiminnan ja sanomisen paikkoja maahanmuuttajille artikuloidaan eri lajityyppisiä edustavissa aikakauslehdissä? Kuinka lehden lajityyppi tulee esiin maahanmuuttoa koskevien tekstien henkilö- ja aihevalinnoissa? Laajemmin kysymys muotoutuu pohdinnaksi siitä, millaista maahanmuuttoa, millaisia maahanmuuttajia ja millä ehdoilla kukin aikakauslehti omista lähtökohdistaan käsin ehdottaa yhteiskuntaamme kuuluvan tai hyväksyttävän. Jokaisella lehdellä on maahanmuuttajista omat tyyppitapauksensa. Tyyppitapauksia yhdistää maahanmuuton tarkastelu lajityypille ja lukijalle riittävän läheisestä näkökulmasta. Aikakauslehdet antavat maahanmuuttajille tilaa elämänpoliittisina asiantuntijoina ja uuden kotimaansa tarkastelijoina, mutta harvemmin varsinaisina asiantuntijoina. Tarkasteltavia aikakauslehtiä ovat ET, Me Naiset, Raken-taja-lehti ja Suomen Kuvalehti. Analyysissa hyödynnetään määrällistä sisäl-lönanalyysia ja artikulaatioteoriaa¹.

Avainsanat: maahanmuutto, aikakauslehdet, lajityyppi, artikulaatio

Romanikerjäläiset, karkotusuhan alaiset isoäidit ja vietnamilaisten työntekijöiden perheet, tuoreiden kansanedustajien maahanmuuttolausunnot, Lieksan rasismi, vihapuhe... Maahanmuutosta on kehkeytnyt journalistinen runsaudensarvi, joka yhä uudelleen kirvoittaa keskusteluun. Säännöllisin väliajoin käsiteltynä aiheena maahanmuutto on suomalaisessa valtajulkisuudessa parikymmentä vuotta vanha.² 1990-luvulla kiihtyneestä pakolaisuutisoinnista piiriä on laajennettu työperäisen maahanmuuton käsittelyyn ja viime aikoina maahanmuuttopoliittisiin

kysymyksiin laajemmin (vrt. esim. Raittila 2009). Maahanmuutto ei toistaiseksi koskaan ole ollut uutisjournalismin aiheista keskeisin, ja vielä tässä artikkelissa tarkasteltavalla ajanjaksolla vuosina 2003–2006³ keskustelu siitä oli jokseenkin vaisua. Viime vuosina kirjoittelu on kuitenkin aiempaan verrattuna huomattavasti lisääntynyt⁴, ja maahanmuutto aiheena on politisoitunut. Aiheeseen ovat ottaneet kantaa niin poliittiset puolueet, muut mielipidevaikuttajat kuin kansalaisetkin, ja siksi siitä ennustettiin eduskuntavaalien 2011 ykkösaihetta (Maasilta 2011, tulossa). ”Kova” uutisaihe maahanmuutto on aina ollut siinä mielessä, että siihen kytkeytyvät poliittiset ja taloudelliset kysymykset.

Maahanmuuttoa suomalaisessa mediassa on tutkittu maahanmuuton yleistymisestä alkaen. Yleisimmin tutkimuksen kohteena ovat olleet sanomalehdet ja uutisjournalismi (mm. Kuusisto 2000, Pietikäinen 2000, Raittila 2004, Raittila & Vehmas 2005, Horsti 2005, Haavisto 2011), mutta myös televisio (Horsti 2005, Maasilta 2010) ja viime aikoina internet ja sosiaalinen media (Nikunen 2008, 2010; Maasilta 2011). Pohjoismaisessa tutkimuksessa kehityskulku on ollut samankaltainen: maahanmuuttoa koskevien mediaesitysten tutkimusta täydentää nykyisin muun muassa journalistisen työn ja mediatuotannon, yleisöjen sekä maahanmuuttajien ja diasporien mediakäytön tutkimus (Horsti 2008; Eide & Nikunen 2011). Muualla erityisesti etnisyyden ja rodun mediaesityksiä sekä rasmin ilmenemismuotoja mediassa on tarkasteltu jo pitkään (esim. Downing & Husband 1999, 2005; van Dijk 1987, 1999; Wetherell & Potter 1992). Mediatuotantoa ja mediakäyttöä on tutkittu erityisesti etnisten vähemmistöjen, diasporan ja transnationaalien näkökulmia hyödyntäen (Screberny & Ross 1995; Screberny 2000). Viime vuosina internet ja sosiaalinen media ovat nousseet myös kansainvälisessä tutkimuksessa yhä keskeisempään rooliin (mm. Georgiou 2006). Useita medioita tarkastelamalla on maahanmuuttajia koskevista mediaesityksistä ja eri ryhmien mediakäytöstä saatu kattavampaa käsitystä.

Suomessa kuten muuallakin usein kielteisesti värittyneitä asiakysymyksiä ovat maahanmuuttouutisoinnissa tutkimusten mukaan täydentäneet esimerkiksi uhrikuvaukset, suvaitsevaisuusjournalismi sekä toisten esittäminen eksoottisina suomalaisuuden peileinä. (esim. Horsti 2005, Raittila 2004). Journalismissa on kehystetty esimerkiksi turvapaikanhakijoita ja dokumentoimattomia siirtolaisia uhkana, joka vyöryy rajojen yli, uhkaa yleistä järjestystä ja jonka tuloa ei voi estää. Toisaalta samat siirtolaiset on voitu kehystää luonnonolosuhteiden, valtioiden ja kulttuurien uhreina. (Horsti 2007; 2009.)

Vaikka jutut maahanmuutosta ovat monin paikoin olleet toisteisia, on jopa yksittäisen lehden yhdestä numerosta voinut lukea toisistaan poikkeavaa tai keskenään ristiriitaista materiaalia (Horsti 2005, 277). Siinä missä uutissivut julistavat maahanmuuttajien tekemiä rikoksia tai kasvavia maahan pyrkijöiden jonoja ja kertovat tämän johdosta yhteiskunnalle aiheutuvista uhkista ja kustannuksista, kulttuurisivut saattavat esitellä monipuolistuvaa tarjontaa ja iloita uusista tulokkaista. Vaikka sanomalehtien tapa kertoa maahanmuutosta on pääpiirteissään usein ollut ongelmalähtöinen, ei pidä väheksyä sanomalehden sisäisten osastojen ja lajityyppien välisiä eroja. Esimerkiksi kulttuuri- ja urheilusivujen maahanmuuttajakuva on huomattavasti muilla osastoilla luotua kuvaa myönteisempi ja maahanmuutolle avoimempi (Haavisto 2011). Myös työ-

peräistä maahanmuuttoa on käsitelty mediassa muita maahanmuuttoaiteita myönteisemmin, etenkin taloudellisesti hyvinä aikoina ja asian saatua poliittista painoarvoa (Simola 2008).⁵

Pelkästään uutisjournalismia tarkastelemalla maahanmuutosta voi saada yksipuolisen kuvan, eivätkä lajityyppiset erot välttämättä tule esiin. Aikakauslehtien tarkastelu maahanmuuttojulkisuuden areenana mahdollistaa vielä sanomalehtitutkimusta selvemmin lajityyppikohtaisen analyysin. Aikakauslehtien lajityyppiset ja lajityypin sisäiset konseptipohjaiset erot pitävät huolen siitä, että yksittäisten lehtien ajankohtaisista aiheista tuottamat kertomukset voivat poiketa toisistaan huomattavasti. Oletusarvoisesti maahanmuutto aiheena aikakauslehdissä voisi tuottaa uutisjournalismista poikkeavaa ja monipuolisempaa materiaalia. Aikakauslehdet mahdollisesti tuovat esiin sellaisia aiheita ja ihmisiä, joita ei muualla julkisuudessa tapaa. Myöskään uutisjournalismia määrittävät toimitukselliset rutiinit, jotka usein on arveltu syyksi maahanmuuttojulkisuuden yksipuolisuuteen (mm. ter Wal 2002), eivätkä ole rajaamassa aikakauslehtien kirjoittelua. Sen sijaan julkisuutta määrittäviksi tekijöiksi nousevat toiset, aikakauslehdille mediuksina tyypilliset toiminta- ja lähestymistavat, jotka yhtäältä mahdollistavat asioiden lähestymistä toisin ja toisaalta tuovat mukana omat rajoitteensa. Tässä artikkelissa kysynkin, millaista on aikakauslehtien maahanmuuttojulkisuus ja millaista se tarkemmin ottaen on eri lajityyppejä edustavissa aikakauslehdissä: kuinka lajityyppisyys näkyy tekstien aihe- ja henkilövalinnoissa?

Aikakauslehdet, lajityypit ja mahdollisuuksien maahanmuutto

Aikakauslehtien maahanmuuttojulkisuutta on toistaiseksi tarkasteltu Suomessa ja muuallakin tutkimuksessa vähän⁶. Lähtökohtaisesti aikakauslehdet istuvat maahanmuutosta ja maahanmuuttajista kertovien tarinoiden paikaksi sikäli hyvin, että aikakauslehdet ovat yleisesti ottaen tarjonneet näkyvyyttä paitsi julkisuuden henkilöille, myös tavallisille ihmisille ja ryhmille, joita ei usein nähdä viranomais- ja asiantuntijavaltaisessa valtajakisuudessa. Esimerkiksi naistenlehdet ovat vuosikymmenten saatossa tarjonneet myönteisen julkisuuden paikkoja tavallisille kansalaisille, organisaatioille ja yhdistyksille (Ruoho & Saarenmaa 2011, 95; Railo 2011). Aikakauslehdet tarjoavat tilaa arkikokemuksille, joita ei esimerkiksi maahanmuuttajia koskevassa uutisjournalismissa usein kohtaa.

Etenkin naistenlehtien ja yleisemmin ajanvietelevien sanomisen tapa, joka usein pohjaa myönteisesti värityneisiin henkilöhaastatteluihin ja syväreportaaseihin, mahdollistaa asioiden kertomisen perinteiseen uutisjournalismiin verrattuna toisin. Aikakauslehdet kertovat tarinansa lukijan lähtökohdista käsin, siten että hänen on mahdollista kokea aihe merkittäväksi. Samalla lehti tulee tarinansa kohdetta lähelle, ymmärtäen ja usein myötäsukaisesti (Siivonen 2006, 228). Ajanvietelevät ja aikakauslehdet yleisemmin toteuttavat ihmisläheisyyden periaatetta, jossa keskiössä ovat yksittäiset ihmiset kokemuksineen ja näkökulmineen. Tavoitteena on viihdyttämisen ja koskettavien tarinoiden kertomisen lisäksi lukijoiden kokemusten ja heille tärkei-

den tietojen välittäminen. Aikakauslehdissä kohtaavat journalismissa nykyisin kaksi tärkeää tavoitetta: tehdä joko myyvää ja kiinnostavaa, tai lukijaa palvelevaa, yhteiskunnallisesti merkittävää journalismia. Tavoitteet voivat kulkea myös käsi kädessä. (Hujanen 2009.) Aikakauslehdet ovat jo pitkään toimittaneet sitä ihmisläheistä journalismia, jota muut mediat ovat vasta viime aikoina pyrkinneet toteuttamaan.

Vaikka yleisesti ottaen aikakauslehtien tapa ilmaista olisikin uutisjournalismin ilmaisusta poikkeavaa ja jossain määrin yhdenmukaista, on yksittäisten aikakauslehtien ilmaisussa eroa, sillä lehden sisältöä, muotoa ja ilmaisun tapaa määrittää lehden lajityyppi. Lajityyppiä on mediatutkimuksessa käytetty genren ohella kuvaamassa jonkin mediamuodon, esimerkiksi elokuvan tai televisio-ohjelmien, eri lajeja tai luokkia. Laajemmin käsitteiden avulla on eritelty merkityksen tuotannon sääntöjä media-tuotannossa ja -vastaanotossa. Genre ja lajityyppi määrittävät ja niiden avulla voidaan analysoida sekä yleisölle tarjottavan esityksen muotoa ja siihen sisältyviä tekstuaalisia tulkinta-asemia että sitä, kuinka ja millaisia merkityksiä yleisö esityksestä tulkitsee. Tätä kautta voidaan puhua lajityypisistä puhuttelusta, jossa mediaesitys kutsuu yleisöä merkityksellistämään esitettyä ja tunnistamaan itsensä tietynlaisina toimijoina tai yhteisön jäseninä. (Ridell 2006.) Tässä artikkelissa käytän lajityyppiä vain luokittelun käsitteenä, jonka avulla tarkastelen eri lehtityyppejä ja niiden ominaispiirteitä voidakseni erottaa lehtityypit toisistaan (vrt. esim. Töyry 2005, 21–25).

Aikakauslehtien lajityyppejä on kategorisoitu useilla eri tavoilla luokittelun tarpeesta riippuen, eikä yksiselitteistä ja kaikkien jakamaa mallia luokitteluun ole. Luokittelun pohjana on ollut esimerkiksi lehtien yleisö (erityisyleisö vai yleisyleisö – esimerkiksi naistenlehti vai yleisaikakauslehti), lehden toimituksellinen aineisto ja aiheet (lastenlehti, tiedelehti) ja lehden käyttötarkoitus (kuluttajalehdet, järjestölehdet, ajanvietelehdet). Tutkimuksessa on lisäksi sovellettu erilaisia luokitteluiden sekakategorioita esimerkiksi kehittämällä keinoja, jotka mahdollistavat eri lehtien keskinäisen vertailun. (Emt.) Selvää on kuitenkin, että lehden yleisö, yleinen aihepiiri ja käyttötarkoitus kaikki osaltaan vaikuttavat siihen, mitä ja millä tavoin lehdessä julkaistaan.

Lajityypin lisäksi yksittäistä aikakauslehteä määrittää voimakkaasti lehdelle määritely konsepti. Konseptissa yhdistyvät lajityypinkin määrittämisessä tärkeät näkemykset lehden käyttötarkoituksesta, sisällöstä ja yleisöstä, mutta käsitteenä konsepti on kattavampi kuin nämä näkökulmat yhdessä. Konsepti ottaa huomioon julkaisun takana olevat liiketaloudelliset lähtökohdat, lehden muodostavat osatekijät (kuten lehden ulkoasu ja sen käyttämien tekstien sisällön ja muodot) sekä tavoitteet ja arvot, joihin konseptin avulla pyritään. (Emts. 61–63.) Yksinkertaistetusti voidaan sanoa, että konseptin avulla suunniteltujen sisältöjen kautta lehdet tarjoavat vastauksia kuviteltujen mallilukijoiden mielenkiintojen kohteisiin, odotuksiin ja tarpeisiin, jotta ne voisivat muodostaa lukijaansa liiketaloudellisesti kannattavan, lehden tavoitteita ja arvoja vastaavan suhteen (Napoli 2003; Töyry 2005, 18). Lukijasuhteet ovat aikakauslehtien toimintaa ohjaava periaate ja siksi myös yksittäisen lehden sisällöt, haastateltavat, näkökulmat ja ilmiöt valikoituvat siten, että lukijan voi olettaa heistä kiinnostuvan (Töyry 2005, 37; Töyry 2009, 129; Ruoho & Saarenmaa

2011, 41). Tätä kautta jokainen aikakauslehti on lajityypissään omannäköisensä kokonaisuus, joka lähestyy aiheita omalla, juuri kyseisen lehden lukijoita puhuttelevalla ja persoonallisella tavallaan.

Tässä artikkelissa arvioin käsittelemieni lehtien, ET-lehden, Me Naisten, Suomen Kuvalehden ja Rakentajan, lajityyppejä pääasiassa lehtien itselleen määrittämän yleisön ja lehdissä olevien sisältöjen pohjalta, mutta huomioin myös lehden käyttötarkoituksen lajityyppejä määrittävänä tekijänä. En hyödynnä konseptin käsitettä erittelemässä kunkin lajityypin sisäisiä eroja, sillä aineistossani on edustettuna vain yksi lehti lajityyppejä kohden. Konseptin käsite kuitenkin tarjoaa näkökulman sen pohtimiseen, millaisiin oletettujen lukijoiden odotuksiin ja tarpeisiin lehdet mahdollisesti pyrkivät vastaamaan. Maahanmuutto tutkimuksen sisällöllisenä kohteena puolestaan toimii yhdistävänä tekijänä eri lajityyppien välisessä tarkastelussa. Olen kiinnostunut eri lajityyppejä edustavien aikakauslehtien tavasta määrittellä maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia sekä siitä, kuinka lajityyppi näkyy teksteissä maahanmuuttoa koskevana aihe- ja henkilövalintoina.

Mainitut lehdet on valittu tutkimukseen siksi, että ne edustavat keskeisiä aikakauslehtien lajityyppejä ja kohderyhmiä. Lehtien kohderyhminä ovat varttunut aikuisväestö, naiset, yhteiskunnallisesta keskustelusta kiinnostunut yleisö ja ammattiyhdistyksen jäsenet. Lajityypeiltään lehdet edustavat erityis/ajanvietelehtiä, yleisaikakaus/uutisviikkolehteä ja järjestölehteä. Valitut lehdet ovat lajeissaan Suomen luetuimpia⁷. Käsittelemässäni aineistossa ajanvietelehtien toimintaperiaatteita noudattavat Me Naiset ja ET-lehti. Ajanvietelehdille yleensä tärkeintä on lukijan viihtyminen lukemansa ääressä ja lukukokemuksesta saatavan mielihyvän tuottaminen. Toista lajityyppejä lehtikentässä edustaa uutisviikkolehti Suomen Kuvalehti, joka ammentaa käsittelemänsä materiaalin lähinnä uutisvirrasta. Uutisvirtaan kiinnittyneenä se on toisella tapaa kiinni ajankohtaisjulkisuudessa kuin esimerkiksi ajanvietelehdet. Uutisviikkolehden tehtävänä voikin ajatella olevan yhteiskunnallisesti ajankohtaisen materiaalin ja keskusteluiden tarjoaminen. Lajityyppiäottelun hankaluutta kuvaa se, että tällaisen materiaalin kuluttaminen voi toki toimia myös ajanvietteenä.

Aineistossani Suomen Kuvalehti on luonteeltaan selkeimmin yleisaikakauslehti, jonka yleisö ei ole ennalta niin tarkkaan määrätynyt kuin esimerkiksi ET-lehden. Toisaalta ET-lehtikin edustaa yleisaikakauslehteä siinä mielessä, ettei siinä julkaistava aineisto näyttäisi rajautuvan tiukasti vain muutamiin aiheisiin. Myös suomalaisten naistenlehtien erityispiirteenä on eräänlainen yleisaikakauslehtimäisyys, sillä niiden käsittelemien aiheiden kirjo on katsottu laajemmaksi ja yhteiskunnallisemmin värittyneeksi kuin muiden maiden vastaavien julkaisujen (Ruoho & Saarenmaa 2011, 21). Kuitenkin naistenlehdet jokseenkin rajatumiksi oletetun yleisönsä vuoksi käsitetään yleensä erityisaikakauslehdiksi.

Rakentaja-lehden tapauksessa puolestaan korostuu lehden käyttötarkoitus, tietyn ammattiryhmän palveleminen, ja järjestölehdelle tyypillinen yhteisöllisyyden rakentaminen (Kariniemi 2010). Järjestölehtien lukijoita useimmiten yhdistää jäsenyys johonkin tiettyyn yhteisöön ja järjestön tapahtumien ja aktiviteettien ohella sen lehti on tärkeä väline yhteisön ylläpitämisessä. Näin on myös Rakentajan kohdalla, sillä se on

rakennusalalla työskentelevien, Rakennusliittoon kuuluvien palkansaajien lehti⁸, joka kuvaa järjestön ja sen jäsenten toimintaa. Lehti on lisäksi liiton tiedotustoiminnan väline.

Ajanvieteledetkin rakentavat järjestölehden tapaan yhteisöllisyyttä siinä mielessä, että niiden lukijoita oletettavasti yhdistää ainakin muutama yhteinen mielenkiinnon kohde. Lukijoita saatetaan puhutella kollektiivisesti, ikään kuin heistä muodostuisi lukijoiden yhteisö. Maahanmuuttajien tapauksessa mielenkiinnon kohteeksi nousee, asettuvatko juttujen kohteina olevat maahanmuuttajat näiden oletettujen yhteisöjen osaksi, vai asemoidaanko heidät niiden ulkopuolelle.

Ajanvieteledissä rajoitteeksi maahanmuutosta kertomiselle saattaa nousta se, että maahanmuutto mahdollisesti poliittiseksi koettuna aiheena ei ehkä ole riittävän viihdyttävä. Ajankohtaislehdelle maahanmuutto taas saattaa olla aihe, johon itses- tään selvästi otetaan kantaa silloin kun sitä uutisissakin käsitellään. Useille aikakaus- lehdille aiheesta kertomisen tekee oletettavasti haasteelliseksi myös se, ettei aihe yksiselitteisesti asetaudu siihen piiriin, jonka voi olettaa lukijoille läheiseksi ja siksi kiinnostavaksi. Aihe ei välttämättä ole toimittajienkaan hyvin tuntema. Ilmiönä maa- hanmuutto ja maahanmuuttajat ovat tulleet suomalaisille mediasta tutuiksi, mutta kaikkien arjessa maahanmuutto ja sen mukanaan tuoma etninen moninaisuus eivät edelleenkään ole näkyviä tekijöitä. Toisaalta esimerkiksi monietnemmiksi muuttu- neiden suurimpien kaupunkien koululaisia ja opettajia asia koskettaa päivittäin.

Vaikka maahanmuutto aiheena joiltain osin on hyvinkin tuttu, sitä ei edelleenkään voida olettaa kaikkien tuntemaksi ja kaikkialla Suomessa lukijoita yhtä läheisesti kos- kettavaksi. Päinvastoin, koska omakohtaiset kokemukset monilta yhä puuttuvat, voi- vat maahanmuutto ja maahanmuuttajat olla etäinen tematiikka, johon tutustutaan ja jota koskevat mielipiteet yhä muodostetaan julkisuudesta saatujen tietojen varassa (Horsti 2005, 38).

Tässä maahanmuuton osittaisessa uutuudessa kuitenkin piilee aikakauslehdille mahdollisuus esitellä lukijoille jotakin tuoretta ja siksi mielenkiintoista. Aikakausleh- tien on sanottu enemmän kuin muiden medioiden heijastelevan ja edesauttavan sosi- aalisia muutoksia, sillä niiden tarkoituksena ei ole ainoastaan reagoida ja vahvistaa olemassa olevaa kulttuuria (Abrahamson 2007, 667–8). Maahanmuutto voisi mahdol- lisesti olla sen tyyppinen, lehdeltä edelläkävijyyttä edellyttävä aihe, johon aikakaus- lehdet mielellään tarttuvat ja lukijoille esittelevät, ja jota niiltä usein myös toivotaan (Ruoho & Saarenmaa 2011, 25, 37). Halutessaan lehdet myös voisivat esitellä maahan- muuttoa tavanomaisimmista poikkeavilla tavoilla. Kukin aikakauslehti vastannee tai jättää vastaamatta tähän kutsuun omalla tavallaan.

Analyysitavasta ja aineistosta

Analyysissa tarkastelen aikakauslehtien maahanmuuttajista ja maahanmuutosta tuottamaa julkisuutta määrällisin ja laadullisin menetelmin. Kysyn, millaiseksi osaksi suomalaisten aikakauslehtien julkisuutta maahanmuutto ja maahanmuuttajat artikuloi-

loituiivat vuosina 2003–2006? Näinä vuosina maahanmuutto ei ollut aiheena poliittisesti julkisuudessa esillä oleva ilmiö. Suomalainen maahanmuuttojulkisuus kyseisenä aikana näyttäytyy eurooppalaiseen keskusteluun verrattuna jokseenkin vaisuna ja aktiivisempi vaihe on koettu muuta Eurooppaa myöhemmin (vrt. Vertovec & Wessendorf 2010). Tämän ajanjakson puitteissa tutkin tarkemmin aikakauslehtien maahanmuuttojulkisuuden lajityyppeistä erityisyyttä ja kysyn, millaisia toiminnan ja sanomisen paikkoja maahanmuuttajille artikuloitiin eri lajityyppejä edustavissa aikakauslehdissä? Kuinka lehden lajityyppi tulee esiin lehtien maahanmuuttoa koskevien tekstien aihe- ja henkilövalinnoissa?

Ymmärrän julkisuuden julkisen keskustelun ja erilaisten toimijoiden nähdäksi ja kuulluksi tulemisen areenana (Koivunen & Lehtonen 2005), joka realisoituu eri medioissa. Aikakauslehtien julkisuutta määrittävät yksittäisen lehden lajityyppi ja konsepti sekä muut niille mediuumeina tunnusomaiset piirteet. Nämä tekijät sekä julkaisemisen ajankohtana vallitseva yleinen tilanne muodostavat sen julkisen kontekstin, jossa maahanmuutosta ja maahanmuuttajista kussakin lehdessä keskustellaan ja jonka puitteissa maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia määritellään. Näitä määrittelyitä puran ensin määrällisesti sisällönerrittelyn keinoin ja toiseksi laadullisesti, diskurssiteoriaa hyödyntäen. Käytän analyysissa Laclau ja Mouffen (1985/2001) diskurssiteoriaa ja artikulaation käsitettä. Artikulaatioteoreettiseen lähestymistapaan olen päätenyt siksi, että se mahdollistaa muita diskurssiteorioita laajemman tarkastelukulman. Vaikka merkityksiä ja tulkintaa haetaan tekstitasolta ja yksityiskohdistakin, on artikulaatioteoreettisessa tarkastelussa keskiössä teksteissä piilevien merkitysten ja esitysten purkaminen ja niiden analysointi laajemmassa kontekstissa, ei niinkään yksityiskohtainen kielenkäytön analysointi (Carpentier & Spinoy 2007, 5–6).

Katson aikakauslehtitekstien rakentuvan artikulaatioista. Artikulaatiot ovat diskursiivisia eli merkitystä luovia käytäntöjä, joissa toimijat, esineet ja asiat saavat merkityksiä. Artikulaatiossa toimijoita, esineitä ja asioita nivelletään yhteen, niitä kiinnitetään jo olevien diskurssien osaksi tai niitä irrotetaan jonkin diskurssin yhteydestä. Diskurssin puolestaan ymmärrän merkitysjärjestelmänä, joka määrittää siihen kuuluvien toimijoiden ja objektien merkityksiä. On siis olemassa merkitysjärjestelmiä, diskurssiseja, joissa asioilla, esineillä ja toimijoilla on tiettyjä merkityksiä. Artikulaation kautta nämä merkitysjärjestelmät kuitenkin muotoutuvat yhä uudelleen, kun artikulaatiossa toimijoiden, esineiden ja asioiden välille muodostuu uusia merkityksellisiä suhteita. Siten diskurssit eivät ole staattisia, pysyviä tai aina ennalta määrättyjä. Artikulaation tuloksena alkeisosasten (eli toimijoiden, asioiden ja esineiden) olemus muotoutuu uudelleen ja osat saavat merkityksen suhteessa toisiinsa. Artikulaatiot muodostavat merkitysketjuja, joissa yhdistyvät sellaiset alkeisosaset, joiden välinen yhteys ei välttämättä ole itsestään selvä tai kiistaton. (Laclau & Mouffe 1985/2001, Howarth 2000, Carpentier & Spinoy 2007.)

Ajattelutapani mukaan aikakauslehtitekstit esittävät maahanmuuton ja maahanmuuttajat aina jonkinlaisina. Aikakauslehtiteksteissä tuotettavissa artikulaatioissa maahanmuuttajiin ja muihin toimijoihin kiinnitetään merkityksiä ja luodaan suhteita

maahanmuuttajien, muiden toimijoiden, asioiden ja esineiden välille. Tämä muokkaa teksteissä esiintyvien toimijoiden ja muiden artikulaation osasten olemusta eli identiteettiä (Carpentier & Spinoy 2007, 5). Tässä en tarkoita koettua identiteettiä, vaan tekstin tasolla asioille, esineille ja toimijoille määritettävää olemusta. Artikulaatio myös asemoi maahanmuuttajia suhteessa johonkin tai joihinkin, ja määrittää heille tätä kautta toiminnan mahdollisuuksia. Lyhyesti sanottuna maahanmuuttajat ja maahanmuutto saavat merkityksensä tekstien tasolla artikulaatioissa.

Esimerkiksi eurooppalaisissa keskusteluissa maahanmuuttajat on usein artikuloitu suhteessa vastaanottavan maan valtaväestöön ulkonäöltään ja kulttuuriltaan poikkeavana joukkona, joka uhkaa läsnäolollaan vallitsevaa kulttuurista järjestystä (Horsti 2007, 147–8; Vertovec & Wessendorf 2010, 12; Eide & Nikunen 2011, 3). Aikaisemmin tämän uhka-diskurssin rinnalla esiintyi monikulttuurisuuden etuja painottava diskurssi, jossa maahanmuuttajat artikuloituvat vastaanottavaa maata eri tavoin rikastuttavaksi ja hyödyttäväksi ryhmäksi. (Vertovec & Wessendorf 2010; Scholten & Holzacker 2009, 89; ter Wal 2002.) Nyt monikulttuurisuuspuhe on suurilta osin jäänyt syrjään, ja uhka-diskurssin rinnalla on lähinnä taloudellisista ja kansallisen edun argumenteista voimansa saava diskurssi, jossa maahanmuuttajista mahdollisesti koitua hyöty mitataan rahassa. Maahanmuuttaja artikuloituu hyödylliseksi, mikäli hän pystyy osoittamaan halunsa olla tuottava osa vastaanottavaa yhteiskuntaa. Mikäli maahanmuuttaja ei osoita haluaan sopeutua tai tuota vastaanottavalle yhteiskunnalle enempää kuin hänen varoja kuluttaa, ei hän ole tervetullut. (Scholten & Holzacker 2009; Keskinen, Rastas & Tuori 2009, 14–15; Vertovec & Wessendorf 2010, 17–8; Haavisto 2011, 183.)

Tässä artikkelissa tutkin, millaisia merkityksiä sekä toiminnan ja sanomisen mahdollisuuksia maahanmuuttajille artikuloidaan aikakauslehtiteksteissä. Aineistoon on sisällytetty tarkasteltavista aikakauslehdistä kaikki sellaiset tekstit, jotka eksplisiittisesti kuvaavat niissä esiintyvät henkilöt Suomeen muualta muuttaneiksi, eli maahanmuuttajiksi. Esimerkiksi pelkkä kuva ilman mainintaa henkilön taustasta ei riitä siihen, että teksti sisällytettäisiin aineistoon. Maahanmuuttajiksi on laskettu myös ne henkilöt, joiden vanhemmista vähintään toisen kerrotaan olevan jonkun muun maan kuin Suomen kansalainen⁹. Myös Suomessa säännöllisesti työssä kulkevat ja työtä tekevät rakennustyöntekijät on aineistossa katsottu maahanmuuttajiksi, toisin kuin muut väliaikaisesti maassa oleskelevat. Tarkasteluun on otettu myös tekstit, joissa puhutaan maahanmuutosta, monietnisyydestä tai monikulttuurisuudesta siten, että ne yhdistetään maahanmuuttoon¹⁰. Mukaan on otettu näitä henkilöitä ja asioita sekä pää- että sivuaiheina käsittelevät tekstit. Aikakauslehdessä myös kuvat ovat tärkeä osa esitystä ja merkityksentuotantoa, mutta tilanpuutteen vuoksi en käsittele niitä tässä artikkelissa järjestelmällisesti. Analysoitavia tekstejä neljästä valitusta lehdestä on aineistossa yhteensä 330. Alla olevassa taulukossa ovat tekstien määrät lehtikohtaisesti.

ET-lehti	Me Naiset	Suomen Kuvalehti	Rakentaja
17	86	100	127

Taulukko 1. Analysoitujen tekstien määrä aineistossa

Analyytitapani on ensi vaiheessa tekstien määrälliseen sisällönanalyyysiin pohjautuva. Määrällisessä sisällön erittelyssä on ensin koodattu kunkin tekstin laji, aihe, otsikon sisältö, maahanmuuttajataustaisten toimijoiden ja puhujien määrät, muiden toimijoiden ja puhujien määrät, maahanmuuttajien ja muiden toimijoiden puhujarooli, heidän puheensa kohteena olevat aiheet ja toimijat, maahanmuuttajien tausta sekä heille tekstissä määrittyvät kaksi merkittävintä identiteettiä. Näitä elementtejä olen seuraavaksi tarkastellut määrällisesti (kuinka usein eri vaihtoehdot esiintyvät muuttujan sisällä eri lehdissä) ja eri elementtejä ristiintaulukoiden (kuinka usein kaksi muuttujaa esiintyy lehden aineistossa yhdessä).

Näillä määrällisillä keinoilla olen paikantanut kustakin aikakauslehdessä yhden tai kaksi siinä määrällisesti merkittävintä maahanmuuttajan tyyppitapausta. Tyyppitapaukset ovat useiden tekstien yhdessä tuottamia, yleisimpiä tyyppiesimerkkejä maahanmuuttajista kussakin lehdessä. Näitä tyyppisiä analysoin lähemmin avaamalla niitä artikulaatioita eli merkitysten ja käsitteilytapojen yhteenliittymiä, joita kyseiseen tyyppiin liittyen lehdessä on havaittavissa. Tarkastelen, millaisia merkityksiä ja toiminnan mahdollisuuksia teksteissä kytketään tiettyyn maahanmuuttajatyyppeihin. Tämä tarkastelu kohdistuu yksittäisiin teksteihin. Tässä kohtaa tarkastelutapani on diskurssianalyttinen ja pohjaa edellä kuvattuun käsitteistöön ja analyysitapaan. Analyysissäni otan huomioon tekstien julkaisukontekstin, eli kyseisen aikakauslehden erityispiirteet ja julkaisuhetken tapahtumat laajemmin. Analyysissäni pohdin, kuinka tekstin julkaisu ympäristö, tiettyä lajityyppiä edustava aikakauslehti, mahdollisesti näkyy siinä, kuinka maahanmuutosta ja maahanmuuttajista kirjoitetaan: mitä aiheita ja millaisia henkilöitä teksteissä käsitellään.

Taulukossa 2 on esitetty yhteenvetona lehdissä esiintyvät maahanmuuttajien tyyppitapaukset keskeisimpine artikulaatioineen. Näitä artikulaatioita erittelen seuraavaksi tarkemmin.

	Maahanmuuttajan tyyppitapaus	Artikulaatio: mitä tyyppi edustaa, mihin kiinnittyy
ET-lehti	Perheenjäsen, perheeseen tullut adoptiolapsi tai muu läheinen lapsi	Suomalaiselle läheinen henkilö, lukijalle tuttu elämänpiiri
Me Naiset	Perheenjäsen (puoliso), kollega, ystävä	Suomalaiselle läheinen henkilö, lukijalle tuttu elämänpiiri
Suomen Kuvalehti	Menestyjä (bisnes, kulttuuri) Palkittu maahanmuuttaja	Tietävä asiantuntija, ”meidän” menestyjämme; Hyvin pärjäävä, toivotunlainen maahanmuuttaja
	Kasvotom maahanmuuttaja: työperäinen maahanmuuttaja, pakolainen, turvapaikanhakija	Vaatimusten kohde, ulkopuolinen
Rakentaja	Työntekijä, liiton jäsen	Yksi meistä
	Työperäinen maahanmuuttaja, harmaa työvoima	Ulkoapäin tuleva uhka työmarkkinoille

Taulukko 2. Maahanmuuttajien tyyppitapaukset ja niiden artikulaatiot

Me Naiset ja ET-lehti: maahanmuuttajista läheltä

Vuodesta 1952 ilmestynyt Me Naiset on Suomen tunnetuimpia naistenlehtiä. Se profiloituu modernin kaupunkilaisen, nuorekkaan ja ennakkoluulottoman elämäntyylin äänitorveksi (Ruoho ja Saarenmaa 2011, 44). Lehti lupaa mediakortissaan¹¹ kertoa kiinnostavista ja ajankohtaisista ihmisistä ja tarttua rohkeasti uusiin ilmiöihin. Lehden lukijakunta koostuu etupäässä nuorehkoista naisista. ET-lehti puolestaan on mediakorttitietojensa mukaan aikuisen suomalaisen lukulehti, joka tavoittelee kolmanteen elämänvaiheeseen ehtineiden, valistuneiden ja aktiivisten ihmisten huomiota. Lehti lähestyy mediakorttinsa mukaan aiheitaan ihmisläheisesti ja lämminhenkisesti ja keskiössä ovat koskettavat elämäntarinat. Lehteä voi kuvata perhelehdiksi ja lehden sisältö kuvastaa perhe-elämän keskeisyyttä: suuri osa teksteistä käsittelee perhettä tai perhesuhteita. Käsitteilytavoiltaan kumpikin lehti edustaa ajanvietelettiä tyyppillisimmillään. Kirjoitusten sävy on myönteinen ja henkilöhaastatteluita on paljon, joskaan asia-aiheetkaan eivät lehdistä puutu.

Aikaisemmin tasa-arvon ja feministisen tietoisuuden herättelyyn osallistunut Me Naiset on 2000-luvulla kiinnittänyt huomiota myös globaaleihin ilmiöihin (emts. 71). Samalla lehti on esitellyt globaaleja aiheita myös kotimaassa ja maahanmuutto on viime vuosina muotoutunut yhdeksi säännöllisesti käsitellyistä aiheista. Vuosina 2003–2006 aihe ei vielä ollut määrällisesti kovinkaan merkittävä, sillä neljässä vuodessa julkaistuja, aihetta edes sivuavia tekstejä lehdessä oli kaikkiaan 86. Tekstien aiheina yleisimpiä olivat perhe-elämä sekä kulttuuri- tai työelämässä vaikuttavat maahanmuuttajat (kumpaakin 10,5 %). Haastattelut, joissa lukijalle esitellään lähinnä henkilö ilman yhtä selkeää jutun aihetta, olivat myös yleisiä (16,3 %). ET-lehdessä maahanmuuttoa tai maahanmuuttajia koskettavat tekstit olivat harvinaisuus, vain 17 tekstiä. Keskeisiä aiheita olivat maahanmuuttajan maahanmuuttokokemukset (41,2 %, eli 7 tekstiä) ja perhe-elämä (17,6 % eli 3 tekstiä). Henkilöhaastatteluiden keskeisyys korostuu maahanmuuttoa koskevassa materiaalissa, sillä haastatteluita oli kummasakin lehdessä noin 60 prosenttia teksteistä. Maahanmuuttajien ollessa kyseessä poikkeuksellisesti (vrt. esim. Raittila & Vehmas 2005, 23) lähes kaikissa jutuissa he ovat itse äänessä ja vain harvoissa tapauksissa (yhteensä 11 tekstissä) maahanmuuttajat mainitaan äänettömänä kategoriana.

Lehdillä on maahanmuuttajasta tyyppitapauksensa. Tyyppitapauksia yhdistää se, että ne edustavat lukijalle läheistä ihmisryhmää (MN lähes puolessa teksteistä, ET:ssä 11 tekstissä 17:stä). Teksteissä esiintyvät maahanmuuttajat ovat ET:ssä yleisimmin suomalaisten perheenjäseniä tai Me Naisissa muunmaalaisia puolisoita tai kollegoita. ET-lehdessä oli vuonna 2005 kuuden jutun sarja ”Suomessa kuin kotonaan”, jonka jutuissa kussakin esiteltiin yksi maahanmuuttaja. Yhtä lukuun ottamatta kaikki olivat tulleet Suomeen puolison vuoksi ja perustaneet täällä perheen. Toinen lehdessä esillä ollut ryhmä olivat suomalaisten ulkomaalaissyntyiset ”lapsenlapset”, olivat he sitten perheeseen adoptoituja, varamummu- tai tukitoiminnan kautta tutuiksi tulleita.

Me Naisissa kirjoitettiin esimerkiksi ”Suomi-neidon vävypojista”, ”rakkaasta kolkasta”, adoptiolapsista ja päiviteltiin maahanmuuttajanaisten voimin sitkeitä ”Suomi-

siskoja”. Näissäkin jutuissa lähestulkoon kaikki teksteissä esiintyvät maahanmuuttajat olivat suomalaisten perheenjäseniä tai kollegoita. Kuvissa toisilleen läheiset ihmiset, kuten työkaverit, esitetään yhdessä ja hymyilevinä. Määrällisen analyysin perusteella maahanmuuttajat useimmiten esitellään ET:n ja Me Naisten teksteissä perheenjäsenen roolissa, valitsemansa elämäntavan kautta tai ammatin edustajina, ja he myös tyyppillisesti puhuvat perheistään, henkilökohtaisista kokemuksistaan tai työstään. Tämänkaltaisilla esitystavoilla, näkökulmilla ja sanavalinnoilla maahanmuuttajat artikuloidaan osaksi lehtien lajityypeille ominaisia ja lukijoille tuttuja henkilöryhmiä: suomalaisten perhettä, sukulaisia, kollegoita ja ystäviä.

Myös maahanmuuttajuus määrittää henkilön olemusta teksteissä. Usein se on syy, jonka vuoksi henkilöä on haastateltu: jutussa näkemyksensä esittää usein esimerkiksi huivia käyttävä tai somalialaissyntyinen maahanmuuttaja, koska jutussa käsitellään maahanmuuttajien huivinkäyttöä tai somalialaisia. Myönteistä tämä on sikäli, että asioiden käsittelyn yhteydessä kuullaan niitä henkilöitä, joita asia konkreettisimmin koskee – ei esimerkiksi viranomaisiantuntijoita. Maahanmuuttajuuden kautta lehdissä otetaan näkökulmia suomalaiseen ruokakulttuuriin, lääketieteeseen tai suomalaisuuteen ylipäänsä. Jo mainitussa Me Naiset-lehden Suomi-siskot-jutussa (MN 28/2003, 18–23) viisi tekstin mukaan enimmäkseen suomalaisen miehen perässä Suomeen tulleita maahanmuuttajanaista tarkastelee mattopyykin lomassa suomalaisnaisen ominaisuuksia muun muassa tähän tapaan:

Suomalainen nainen on vahva ja aikaansaava. Hänen kaikki aikansa menee työn, kodin, lasten ja miehen hoitamiseen. Sosiaalinen elämä onkin nolla, Nada toteaa. [...]

Katsoin pääsiäisenä televisiota. Uudet naisministerit keskustelivat siellä politiikasta. Samaan aikaan toisella kanavalla kaksi miestä opetti pääsiäismunien maalaamista. Mielestäni tässä kiteytyy suomalainen tasa-arvo, Xiao sanoo.

Maahanmuuttajat vaikuttavat toimivan sanomalehdistäkin tuttuun tapaan suomalaisuuden peleinä (Horsti 2005, Raittila 2004). Heitä haastatellaan, jotta he kertoisivat millaisia Suomi tai suomalaiset ovat. Edellä lainattu juttu johdattaa aiheeseen näin: ”Me suomalaisnaiset kehumme olevamme tasa-arvoisia, jämäptejä ja rehellisiä. Mutta miten muut näkevät meidät?”. Samalla kun maahanmuuttajat tekstissä kertovat itsestään, yhtä paljon tai vielä enemmän he kertovat suomalaisista: ”Amerikkalaisen näkökannan mukaan me olemme jo ystäviä, kun juttelemme tässä. Suomalainen on varmasti toista mieltä, Tracey sanoo ja saa muut nauramaan”.

Näkökulmaa suomalaisuuteen luodaan lehtien teksteissä yleisimmin juuri vertailun kautta. Lehtiteksteissä maahanmuuttajat kertovat, kuinka heidän perheidensä arjessa yhdistyvät kahden maan tapakulttuurit: esimerkiksi vaikka lapset saavat vapaan suomalaisen kasvatuksen, heidät opetetaan teitittelemään isovanhempiaan. Peilauksellaan maahanmuuttajat samalla osoittavat, kuinka suomalaisuus ja muunmaalaisuus ovat sovittavissa yhteen. Lehdissä myös nimenomaisesti kysytään, kuinka ihmiset yhdistävät elämässään kahden kulttuurin parhaat puolet. Näin maahanmuuttajuutta

ei artikuloida suomalaisuuteen nähden täysin oudoksi ja vieraaksi, vaan kulttuurien yhdistäminen esitetään myönteisenä asiana.

Kertomukset maahanmuuttajien ja heidän läheistensä arjesta kytkeytyvät naistenlehdissä yleisemmin käsiteltyyn elämänpolitiikkaan (Ruoho & Saarenmaa 2011, 77) ja niihin valintoihin, joita perheet ja yksilöt elämässään tekevät. Se, miten perheiden arjessa yhdistyvät eri maiden tapakulttuurit tai millaista on adoptiovanhemmuus, ei ole vain kiinnostava elämäntarina, vaan voi tuottaa lukijalle tärkeää tietoa siitä, millaisia valintoja voi tehdä, kuinka voi elää ja miksi. Lukijalle maahanmuuttajien kertomukset tarjoavat mahdollisuuksia tarkastella oman elämänsä valintoja.

Kiinnittämällä maahanmuuttajat osaksi suomalaisten perinteitä, perheitä ja muita läheisiä heidät tuodaan lehtien lajityypin mukaiseen elämänpiiriin. Esittelemällä suomalaisten puolisoita, lapsia tai muita läheisiä, samanikäisiä tai -sukupuolisia maahanmuuttajat jutunkohteina sopeutetaan naistenlehden ja perhelehden maailmaan. Serge Moscovicin mukaan kaikessa representaatiossa on tarkoituksena tehdä jokin tuntematon tutuksi. Uusi ja outo nivelletään osaksi tuttuja kategorioita ja konteksteja. (Moscovici 1984, 24; Karvonen 1993, 23–24.) Juuri näin *Me Naisissa* ja *ET*-lehdessä näytetään toimivan, kun maahanmuuttajat mahdollisesti vieraana ryhmänä artikuloidaan lukijaa lähelle. Tästä tuttuuden positiosta, joka kuitenkin jossain määrin eroaa täysin tunteesta ja tavanomaisimmasta, maahanmuuttajien sallitaan tarkastella suomalaista elämänmenoa lähietäisyydeltä, mutta silti omista lähtökohdistaan käsin.

Yhtäältä lehtien käyttämä perhekeskeinen näkökulma on totuudenmukainen, sillä suurin osa Suomeen suuntautuvasta maahanmuutosta on perhesuhteisiin liittyvää (31 % myönnetyistä oleskeluluvista vuonna 2010¹², joskaan kaikki näistä eivät ole Suomen kansalaisten perheenjäsenten oleskelulupia). Kärjistäen voidaan tässä yhteydessä ajatella, että kyseisten ajanvietelevien luoma kuva suomalaisesta maahanmuutosta on paikkansapitävämpi kuin sanomalehtien ongelmakeskeinen uutisointi, joka usein on korostanut pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden kysymyksiä (heidän osuutensa myönnetyistä oleskeluluvista oli vuonna 2010 10 %).

Toisaalta ainakin *ET*-lehden artikulaatio maahanmuutosta on yksipuolinen. Muualla julkisuudessa useimmin käsitelty ja yleisimmin maahanmuuttajiksi käsitetty ryhmä, pakolaiset ja turvapaikanhakijat, jäävät pimentoon ja siksi lukijalle vieraiksi. *Me Naiset* tarttuu konseptiinsa sopivalla tavalla ennakkoluulottomasti näidenkin ryhmien kysymyksiin ja käsittelee jutuissaan muun muassa pakolaisuutta, somaliperheen arkea, entisen naississin elämää, muslimeja ja huiveja sekä maahanmuuttajien työttömyyttä. Vaikeita aiheita kosketellaan henkilökohtaisten tarinoiden kautta, ihmisläheisesti. Käsitteilytapa on juttujen päähenkilöitä ymmärtävä ja asioiden myönteisiä puolia korostava. Jutuissa maahanmuuttajat esitetään ahkerina ja vaikeista olosuhteista huolimatta eteenpäinpyrkiviksi tai menestyneiksi. Tästä kertovat esimerkiksi juttujen otsikot: ”Shahlan kaksi taistelua” (MN 52:40, 22) tai ”Fatiman ja Omarin suomalainen onni” (MN 11.12.2003, 31).

Vaikka tällainen myönteisyys on lehtien yleisemmän linjan mukaista, juuri maahanmuuttajien ollessa kyseessä tapa saattaa ärsyttää lukijaa ja se voidaan kokea omille arkikokemuksille vieraaksi (Pöyhtäri 2007, 99). Toisaalta tämänkaltainen julkisuus on juuri sitä, jonka maahanmuuttajat itse usein kokevat puuttuvan (Maasilta 2010, 194–5).

Me Naiset ja ET-lehti näyttävät tekevän maahanmuuttajille palveluksen esittelemällä maahanmuuttajat osana suomalaisten arkea ja ottaessaan myönteisen asenteen maahanmuuttoon sekä maahanmuuttajien läsnäoloon keskuudessamme.

Suomen Kuvalehti: vaikuttajat ja vallan kohteet

Suomen Kuvalehti on vuodesta 1914 ilmestynyt yleis- ja uutisaikakauslehti. Media-kortin mukaan lehden tavoite on kertoa lukijoille mikä on olennaista ja mistä lähtökohdista arvioida tulevaisuutta. Lehti lupaa sisältönsä olevan korkeata journalistista tasoa ja viihdyttävää. Suomen Kuvalehti nähdään yleensä laatulehtenä, jossa käydään yhteiskunnallista keskustelua. Sillä on eri aikakausina ollut keskustelussa merkittävä rooli ja yhteiskunnan kärkinimet ovat avustaneet lehteä (Leino-Kaukiainen 1992, 218). Toisin kuin muut tässä käsiteltävät aikakauslehdet, Suomen Kuvalehti kiinnittyy tiiviisti uutisvirtaan ja tutkimuksissa sitä on usein tarkasteltu sanomalehtien rinnalla osana uutisiin keskittyvää valtajournalismia (ks. esim. Töyry, Saarenmaa & Särkkä 2011, tässä lehdessä).

Maahanmuuttoa aiheena jollakin tapaa edes sivuavia tekstejä lehdessä julkaistiin vuosina 2003–2006 yhteensä sata. Juttutyypeistä yleisimpiä olivat mielipidekirjoitukset ja kolumnit noin kolmanneksen osuudella, tämän jälkeen tulevat uutiset, reportaa-sit ja haastattelut. Lehden aiheet ovat vaihtelevia, eikä mikään yksittäinen aihealue korostu. Aiheita yhdistelemällä merkittäviksi luokiksi nousevat maahanmuuton eri muodot (25%), ihmisoikeudet, monikulttuurisuus ja asenteet (17%) sekä integraatio ja sosiaaliset ongelmat (13%). Varsinaista maahanmuuttopolitiikkaa lehdessä käsiteltiin vain kahdessa tekstissä.

Lehdessä maahanmuuttajien tyyppitapauksia on kaksi. Yhtäältä on kulttuurissa ja liike-elämässä vaikuttavien tai palkittujen maahanmuuttajien tyyppi (21 juttua). Näissä teksteissä esitellään maahanmuuttajataustaisia henkilöitä, joilla on jollakin tapaa merkittävä rooli suomalaisessa yhteiskunnassa. Tekstit ovat useimmiten henkilöhaastatteluista ja niissä haastateltavat pääsevät itse kertomaan tavallisimmin taiteen ja kirjallisuuden tuotoksistaan. 64 % kaikista henkilöhaastatteluista käsittelee tätä menestyksen tematiikkaa, eli näyttäisi siltä että päästäkseen lehdessä itse ääneen, on maahanmuuttajan ensin tehtävä jotakin merkittävää. Näin toki on yleisemminkin journalismissa. Ehkä lehti myös pyrkii korostamaan asemaansa johtavana ja laadukkaaksi koettuna yleisaikakauslehtenä esittelemällä lukijalle nimenomaan elämässään menestyneitä tai vaikutusvaltaisia ihmisiä. Menestyneet maahanmuuttajat ovat kaikista useimmin eurooppalaista alkuperää tai Lähi-idästä (5 tekstiä kumpaakin), mutta lähes yhtä usein myös Afrikan maista kotoisin olevia (4 tekstiä).

Tyyppiä edustavissa teksteissä tekstien päähenkilöt kertovat paitsi työnsä tuloksista ja henkilökohtaisesta elämästään, myös suomalaisista ja suomalaisuudesta. Niillä maahanmuuttajilla, jotka ovat päässeet jonkinlaiseen asemaan, näyttäisi olevan lupa tai jopa velvollisuus kertoa näkemyksiään sekä omasta alastaan että Suomesta. Mitä tulee vaikkapa televisio-ohjelmien tekemiseen tai riskisijoittamiseen, suomalaisilla on

heiltä opittavaa. Amerikkalainen, Suomeen asettunut ”bisnesenkeli” pohtii Suomesta seuraavaa (SK 19/2006, 42–43):

Kaikki yritykset, joihin olen mennyt mukaan täällä Suomessa, ovat markkinajohtajia omilla alueillaan. Nämä yrittäjät ovat mielestäni uranuurtajia. Kunnan ohjauksella, seurannalla ja kansainvälisellä asemoinnilla näillä yrityksillä on mahdollisuus kasvaa brändeiksi, hän sanoo. [...]

Uutta kotimaataan Suomea hän pitää turvallisena. Hän arvostaa hyvää koulutusta, demokratiaa ja arvoja. Pisteitä saavat myös Suomen korkea teknologia, luonto ja neljä vuodenaikaa. ”Mutta verotuksen näkökulmasta Suomea ei voi oikein kehua. Ehkä se on hinta, joka on maksettava tästä kaikesta.”

Menestys artikuloidaan teksteissä ulkoisten menestyksen merkkien kuvaamisen kautta. Tekstit kertovat, kuinka haastateltavat henkilöt toimivat aktiivisesti yritysmaailmassa tai kulttuurin kentällä, etenevät uralla, rahoittavat, tekevät taidetta tai julkaisevat. He myös tietävät asioita, joita muut eivät tiedä ja voivat tätä kautta opettaa muita. Kuten mainitussa jutussakin, menestyjät esitetään mielellään osana menestyvää ja modernia, brändien ja korkean teknologian Suomea. Selvimmin tällainen menestys osoitetaan länsimaista alkuperää olevien ja tunnettujen maahanmuuttajien kohdalla (kuten esimerkin bisnesenkeli tai mm. Roman Schatz ja Neil Hardwick). Heidän menestyksensä uudessa kotimaassa katsotaan Suomen menestykseksi, sillä he lisäävät osaamistamme ja hyödyttävät Suomea.

Asettamalla menestyneet maahanmuuttajat tekstin aiheesta riippumatta Suomen kommentoijiksi ja tuntijoiksi heidät artikuloidaan ajanvieteletien tapaan osaksi sisäpiiriä, mutta kuitenkin hieman ulkopuolisiksi. Maahanmuuttajilla näyttää näissä tapauksissa olevan tietynlainen journalistinen funktio. Hienoinen ulkopuolisuus on lisäarvo, jota hyödyntämällä ehkä halutaan antaa lukijalle mahdollisuus nähdä asioita toisin. Esimerkiksi ”bisnesenkeliä” käsittelevässä haastattelussa lukijalle paitsi esitellään mielenkiintoinen henkilö, myös ajankohtainen aihe, josta lukija jutun lukiessaan mahdollisesti saa hyödyllisiä tietoja. Jutussa toteutuu yhteiskunnallisesti merkittävän tiedon jakamisen kautta ihmisläheisen journalismin ajatus. On kuitenkin muistettava, että tällaisessa asiantuntijan asemassa olevat maahanmuuttajat eivät edusta maahanmuuttajaväestöä kokonaisuutena, vaan harvinaista, erityisen ihailun kohteena olevien henkilöiden harvalukuista joukkoa (vrt. Haavisto 2011, 189).

Vaihtoehtoinen artikulointi teksteissä menestyjien kohdalla onkin sen osoittaminen, kuinka he vaikeuksia voitettuaan ovat sopeutuneet suomalaiseen elämäntapaan. Nämä menestyjät ovat useimmiten esimerkiksi pakolaisina tulleita maahanmuuttajia, jotka eivät ole muusta julkisuudesta tunnettuja. Tekstien mukaan he opettelevat kielen, käyvät työssä, viettävät suomalaisten kanssa yhteisiä joulujuhlia, saunovat tai arvostavat luontoa ja hiljaisuutta. He ovat sellaisia maahanmuuttajia, joita Suomeen toisaalla Suomen Kuvalehden artikkeleissa ja yleisönosastolla halutaan, sillä he osoittavat halunsa sopeutua ja olla tuottava osa yhteiskuntaa.

Jälkimmäisten menestyjien kohdalla voidaan epäillä median tietoisesti nostavan menestyviä maahanmuuttajia jalustalle (vrt. Haavisto 2011, 184). Vaikka jalustalle nostamisen tarkoitus yleensä on hyvä ja se antaa maahanmuuttajille näkyvyyttä ja äänen, vaarana on, että maahanmuuttajasta kaikesta huolimatta tulee tekstissä vallan ja määrittelyn kohde. Maahanmuuttajan hyvyys ja menestys tulee jalustalle nostettaessa usein määritellyksi "meidän" lähtökohdistamme käsin, jolloin ne, jotka ovat mahdollisimman meidän kaltaisiamme tulevat arvioiduiksi hyvinä ja menestyneinä. (Emt. 185.) Tällainen mahdollinen määrittelyvalta korostuu Suomen Kuvalehden teksteissä etenkin palkittujen, esimerkiksi pakolaisina tulleiden maahanmuuttajien kohdalla. Heidän kerrotaan tulleen palkituiksi juuri niistä syistä, jotka osoittavat heidän toimivan "meidän" näkökulmastamme oikein.

Menestyjien ohella Suomen Kuvalehdessä toisaalta korostuu erittelemättömien maahanmuuttajien, pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden tyyppitapaus. Tätä tyyppiä edustavat ajankohtaisista uutisaiheista kertovat tekstit, joissa maahantulijoista puhutaan yleisesti ottaen ja ilman, että henkilöitä itseään haastateltaisiin tai siteerattaisiin (63 % kaikista teksteistä). Useimmiten tällaiset tekstit ovat kolumneja ja mielipidetekstejä (47 %) tai uutisia (14 %) ja ne käsittelevät maahanmuuton eri muotoja sekä aihe- luokkaa, johon kuuluvat ihmisoikeuskysymykset, monikulttuurisuus ja asenteet. Myös asiantuntijahaastatteluissa puhutaan maahanmuuttajista kasvottomana ryhmänä. Useimmiten äänettömäksi jäävä ryhmä tarkemmin määrittelemättömän maahanmuuttajajoukon (29 tekstiä) lisäksi ovat venäläiset ja muslimit (kummastakin ryhmästä puhutaan yhdeksässä tekstissä siten, ettei heitä itseään kuulla).

Tyyppiä edustavissa teksteissä maahanmuuttajat ovat eri tahoja edustavien suomalaisten asiantuntijoiden arvioinnin kohteena. Pohdinnan keskiössä teksteissä on se, ketä Suomeen tulisi ottaa ja millä ehtoilla. Tulijat esitetään kontrollin alaisena ulkopuolisena ryhmänä, jonka maahantulolle voidaan asettaa monenlaisia ehtoja ja vaatimuksia. Ehdot koskevat maahantulon oikeutusta ja sitä, millaisilla kytköksillä tulijoiden tulisi sitoutua osaksi suomalaista yhteiskuntaa ja sen järjestelmiä. Lisäksi pelätään kontrollin menettämistä (esim. SK 46/2004, 20), mikäli esimerkiksi turvapaikkojen myöntäminen tulisi EU:n vastuulle (vrt. Horsti 2007). Esitettävät vaatimukset liittyvät kieleen, tapoihin, kulttuuriin, asenteeseen ja esimerkiksi veronmaksuun. Punnittavina ovat sekä työperäinen että humanitääriäinen maahanmuutto, useimmiten turvapaikanhaku, ja niiden aiheuttamat haasteet, samoin kuin yleisempi linja maahanmuuttoon.

Yleisemmäksi linjaksi maahanmuuttoon muodostuu sekä turvapaikanhakua että työperäistä maahanmuuttoa käsittelevissä teksteissä taloudellisista näkökohdista ponnistava järkiperäinen linja, jossa maahanmuuttajat ovat tervetulleita, kunhan he ovat tuottelias lisä suomalaiselle yhteiskunnalle: "Tervetuloa töitä tekemään" (SK 19/2004, 10), "Lisää käsiä" (SK 44/2005, 93) (vrt. Simola 2008, 109; Haavisto 2011, 183). Humanitääristä maahanmuuttoa ja monikulttuurisuuden rikastavaa vaikutusta korostava linja on myös nähtävillä, mutta vähäisempänä kuin talouteen keskittyvä.

Maahan kelpaavien luokkaan kuuluvat ainakin mielipidetekstien mukaan ne, jotka ovat valmiita omaksumaan suomalaiset tavat ja kielen ja tekemään työtä. Tällainen maahanmuutto on tekstien mukaan Suomen näkökulmasta suurten ikäpolvien jäädessä

eläkkeelle jopa toivottavaa. Vaatimukset täyttämällä tulijat ainakin teoriassa voisivat tulla osaksi tutun ja hyväksyttävän suomalaisuuden piiriä. Sairaanhoidoa käsittelevässä kolumnissa asia kiteytetään näin:

Meidän on vaadittava maahanmuuttajilta aitoa yhdentymistä Suomen kansalliseen kulttuuriin. [...] Parhaan sairaala- ja lääkehoidon kykenee suomalaiselle antamaan vain toinen suomalainen. Joko syntyperäinen tai maahanmuuttaja, jonka pyrkimys yhdentyä suomalaiseksi kestää ja on aito. (SK 40/2005, 94.)

Vaatimukset, joita maahanmuuttajille tekstissä esitetään, muistuttavat niitä ominaisuuksia, joita toisaalla lehdessä palkituilla maahanmuuttajilla kerrotaan jo olevan. Kummassakin tapauksessa toivottujen ominaisuuksien tulisi olla niitä, joiden katsotaan osoittavan maahanmuuttajan haluavan sopeutua ”meidän” tapoihimme.

Kaikkineen Suomen Kuvalehdessä maahanmuutosta piirityy hajanainen ja kahtiajakautunut kuva. Aiheita käsitellään sieltä täältä. Keskiössä teksteissä esiintyvät maahanmuuttajataustaiset vaikuttajat ja vallan kohteet. Ensimmäiseen ryhmään, etenkin länsimaisiin menestyjiin, lehden lukijan on ehkä mahdollista samaistua, toiseen ryhmään hän voi suhtautua etäisen arvioivasti. Etupäässä maahanmuuttajat näyttäytyvätkin ulkopuolisten joukkona, jonka elinehdoista ja toivotuista ominaisuuksista suomalaiset päättävät. Silloin tällöin, ollessaan juhlinnan ja ihailun kohteena, maahanmuuttajat päästetään lähelle sisäpiiriä kertomaan meille lähinnä itsestämme.

Rakentaja-lehti: virolainen putkimies – uhka vai mahdollisuus?

Rakentaja-lehti on Rakennusliiton miesvaltaiselle jäsenistölleen suuntaama ammattiliittolehti. Suuri osa lehden materiaalista koskee suoraan liiton omaa toimintaa, mutta se ottaa kantaa myös muihin, etenkin liiton ja sen jäsenten näkökulmasta ajankohtaisiin aiheisiin. Ehkä hieman yllättäen Rakentaja-lehti käsitteli tarkastelujaksolla maahanmuuttoa enemmän kuin muut analysoidut lehdet. Maahanmuuttoa koskevia tekstejä oli lehdessä 127. Aineistossa korostuvat uutiset ja reportaasit. Haastatteluita oli kaikkineen vähän, vain 10 %. Tekstien määrä selittyy pitkälti vuonna 2004 tapahtuneella EU:n laajentumisella, jonka tuloksena länsi- ja pohjoiseurooppalaisille työmarkkinoille odotettiin saapuvan runsaasti uusia työnhakijoita uusista, lähinnä itäisen Euroopan maista. Kovin paine kohdistui rakennus- ja palvelualoille, eli rakennusammattiliiton näkökulmasta maahanmuuttoa aihe oli enemmän kuin ajankohtainen. (Saukkonen, 2008.) Rakentaja-lehden jutut käsittelevätkin työperäistä maahanmuuttoa (16,5%), ammattiyhdistystä ja sen toimintaa (20,5%) sekä työskentelyolosuhteita (28,3%), jotka teksteissä kytketään työperäiseen maahanmuuttoon.

Myös Rakentaja-lehdestä on mahdollista paikantaa kaksi maahanmuuttajien tyyppitapausta. Ensimmäinen tyyppi on kasvoton ja äänetön työperäinen maahanmuuttaja. Kyseinen maahanmuuttaja ei esiinny teksteissä haastateltavana (88 % teksteistä), mutta hänestä puhutaan paljon liiton edustajien, viranomaisten ja poliitikkojen suulla.

Yleisimmin hän tulee Suomeen Virosta tai Venäjältä määrittelemättömäksi ajaksi. Olennaista tekstien mukaan on, että tulokkaita on paljon, he tekevät töitä halvalla eikä heidän työnteostaan makseta Suomeen veroja koska he ovat yleensä ulkomaille rekisteröidyn yrityksen palveluksessa. Kyseisten työntekijöiden kerrotaan muodostavan mahdollisen uhkan suomalaisille rakentajille, jotka eivät voi kilpailla palkoissa halvemman työvoiman kanssa.

Selvää on, että työnteke Suomessa houkuttelee. Jo tällä hetkellä rakennustyömailla työskentelee lukuisa määrä ulkomaalaisia työntekijöitä etupäässä Virosta ja Venäjältä. Tuli-joita löytyisi moninkertainen määrä, mutta työlupapalveloite toimii pidäkkeenä suuremmalle ryntäykselle. [...] Rakennusalan tulevaisuuden ja työllisyyden kannalta on olennaista, ettei ulkomaalainen halpatyövoima pääse vapaasti markkinoille ja syrjäytä suomalaisia työmailta. [...] Rakennusliitto tulee tekemään kaikkensa, jotta lisääntyvä ulkomaalaisten työntekijöiden määrä ei sotke markkinoita [...] (Rakentaja 5/2003, 5).

Rakentaja-lehden teksteistä voi hahmottaa perinteistä tarinankerrontaa, jossa tulevat määritellyiksi tarinan konnat, sankarit ja häviäjät. Rakentaja-lehden työperäistä maahanmuuttoa käsittelevissä teksteissä konnaksi artikuloituu voittoa tavoitteleva rakennusyhtiö, joka tekstien mukaan mielellään käyttää edullista työvoimaa, eikä piittaa työehtosopimuksen määräyksistä. Häviäjiä ovat paitsi keinottelun tai jopa riiston uhreiksi joutuneet ulkomaalaiset rakentajat, myös suomalaiset rakentajat, joita uhkaa mahdollinen työttömyys. Sankariksi teksteissä asemoidaan Rakennusliitto, joka yksin käy taistelua reilujen pelisääntöjen puolesta.

Toinen, määrällisesti huomattavasti harvinaisempi (14 tekstiä) tyyppitapaus Rakentajan teksteissä on Suomeen pysyvämmiin muuttanut, useimmin virolainen tai venäläinen rakentaja, joka on sekä liiton jäsen että maksaa veronsa Suomeen. Tätä tyyppiä esitellään lehdessä henkilöhaastatteluin ja reportaasein, joissa kerrotaan liiton kyseiselle ryhmälle järjestämästä ohjelmasta. Juttujen perusteella liitolla vaikuttaa olleen julkaisemisen aikoihin meneillään rekrytointikampanja, jossa maahanmuuttajataustaisia henkilöitä halutaan houkutella mukaan liiton toimintaan – yhteiset työehdot kun ovat lehden mukaan kaikkien osapuolten etu. Tätä jälkimmäistä tyyppiä edustava maahanmuuttaja artikuloidaan teksteissä kovia kokeneeksi, mutta järkeväksi. Työnantajensa usein kaltoin kohtelemat rakentajat ovat tekstien mukaan saaneet apua liitolta ja sen vuoksi liittyneet jäseniksi. Tämän lisäksi kyseiset rakentajat esitellään teksteissä usein kokeneina ammattimiehinä.

Moniin ulkomaalaisiin työntekijöihin verrattuna pietarilainen Nikolai Bratus on jo vanha konkari suomalaisilla rakennustyömailla. Kolme vuotta sitten venäläinen rakennusmies tuli Suomeen töihin ja siitä lähtien on korjannut ja rakentanut kymmeniä kohteita. Nikolai on tyytyväinen mies: taskussa on työsopimus ja näillä näkymin töitä riittää. On olemassa vielä yksi tärkeä syy olla tyytyväinen. Nikolaita ei enää käytetä orjana, siitä hän on varma. (Rakentaja 26/2004, 16.)

Rakentaja edustaa analysoiduista lehdistä kaikista selkeimmin sitä linjaa, joka on tullut tutuksi sanomalehtiä koskevista tutkimuksista. Maahanmuuttajat ovat teksteissä äänetön ja osin näkymätön joukko, jonka puolesta muut puhuvat (Raittila & Vehmas 2005, 23). Puhe keskittyy ulkomaisen työvoiman tuloon rakennusalalle ja tarkemmin ottaen tämän, harmaaksi ja laittomaksi katsotun työvoiman tien tukkimiseen. Teksteissä hämärtyy se seikka, ettei Rakennusliitonkaan piirissä vastusteta kaiken työvoiman maahantuloa, vaan vain sen osan, joka tekee töitä arveluttavissa olosuhteissa. Kun teksteissä kuitenkin toistuvasti puhutaan samanaikaisesti sekä ulkomaisesta työvoimasta että harmaasta työvoimasta, syntyy vaikutelma siitä, että kaikki ulkomainen työvoima on ongelmia aiheuttavana suljettava rajojen ulkopuolelle. Teksteissä vieraus suhteessa tulijoihin syntyy juuri tästä: tulokkaat esitellään uhkana, joihin tulisi suhtautua varauksella. Liiton näkökulmasta on tärkeää, että liiton jäsenet ymmärtävät asian vakavuuden, ja siksi asiasta kirjoitetaan paljon.

Toisaalta lehden lukijalle esitellään tuttu ammattiliitto, joka tekstien mukaan on ajamassa paitsi suomalaisen rakentajan, myös maahanmuuttajien asiaa ja pitää huolta kaikkien työehdoista (Alho 2010, 107). Korostamalla, että paras maahanmuuttaja on rehellinen, veroja maksava ja liittoon kuuluva maahanmuuttaja, maahanmuuttajat pyritään teksteissä määrittelemään tervetulleeksi ryhmäksi rakennusalalle. Liiton edustajat myös painottavat lehdessä, ettei liitto ole maahanmuuttajavastainen. Näissä teksteissä maahanmuuttajataustaiset rakentajat artikuloidaan ammattiyhdistyksen tuttuun piiriin osoittamalla, kuinka liitto toimii maahanmuuttajien hyväksi, ja kuinka maahanmuuttajat siten kuuluvat lehden lukijat kattavaan yhteisöön. Jutuilla haluttaneen myös aidosti osoittaa, miten yhteydenotto Rakennusliittoon voi muuttaa maahanmuuttajan elinolosuhteet paremmiksi. Ensimmäisen, maahantulijoiden työn-tekkoa selvästi vastustavan linjan ollessa teksteissä erittäin näkyvä ja voimakas voidaan kuitenkin kysyä, missä määrin jälkimmäinen linja onnistuu tulemaan ymmärretyksi.

Kokonaisuudessaan Rakentajan luoma kuva maahanmuuttajista on kaksijakoinen, olkoonkin, että kummassakin tapauksessa käsitellään periaatteessa samaa ryhmää. Yhtäältä teksteissä artikuloituu ryhmä, joka on uhka ja joka on pysäytettävä. Toisaalta ovat he, jotka pelaavat sääntöjen mukaan ja jotka olisi tekstien mukaan mahdollista toivottaa tervetulleiksi. Tämä kaksijakaisuus on tuttua sanomalehtien käsittelyta-voista ja näyttää aikakauslehtien kohdalla toistuvan tässä käsitellyn ammattiliittolehd- den ja yleisaikakauslehden tapauksessa. Tämä ei sinänsä ole ihme – ovathan kyseiset julkaisut monilla tavoin tiivistä kytköksissä uutismateriaaliin.

Maahanmuutosta lajityypin ehdoilla

Analyyysin perusteella aikakauslehdet kirjoittavat maahanmuutosta silloin, kun saatavilla on kiinnostava henkilö ja tarina tai silloin, kun aihe tulee muista syistä lehden näkökulmasta ajankohtaiseksi. Tällöin kirjoittelua voi olla paljonkin, kuten Rakentajan tapaus osoittaa. Ajankohtaisuus ja sanomalehtimäiset käsittelytavat painottuvat yleis- aikakauslehdessä ja ammattiliiton lehdessä, kun taas ajanvietelehdissä näkökulmaa

ohjaavat enemmän henkilöt ja heidän tarinansa. Aihe- ja henkilövalinnoissa täyttyy aikakauslehtien itselleen esittämä tavoite lehden lajityypistä ja lukijoiden kiinnostukseen vastaamisesta. Lehdet valitsevat juttuihin lajityyppinsä kannalta oleellisia ja oletetun lukijan kannalta mielenkiintoisia aiheita ja lukijalle mahdollisesti läheisiä ihmisryhmiä. Samalla lehdet toteuttavat ihmisläheistä journalismia: ne kertovat asioista joko lukijaa koskettavasti ja läheltä tai lukijan kannalta tärkeiksi arvioituihin asioihin pureutuen. Myös maahanmuuton ollessa kyseessä aikakauslehdet siis tarjoavat sitä, mitä ne arvioivat lukijoidensa haluavan lukea tai tarvitsevan.

Lukijoiden palvelu tietyn lajityypin puitteissa näkyy selkeimmin siinä, että eri lehdet keskittyvät eri maahanmuuttajaryhmiin. Ajanvietelehdet *Me Naiset* ja *ET-lehti* hahmottavat maahanmuuttoa perheenjäsenten ja muiden läheisten kautta, *Me Naiset* tästä tosin muihinkin maahanmuuttajaryhmiin laajentaen, Suomen Kuvalehti yhteiskunnalliseen näkökulmaan istuen työn- ja turvapaikanhakijoiden, pakolaisten ja yhteiskunnassa menestyneiden kautta, kun taas *Rakentajassa* keskiössä ovat työn perässä maahan muuttavat. Kerronnan kohteeksi asettuu näin ollen lehden lajityypin ja oletetun lukijan näkökulmasta olennaisin maahanmuuttajaryhmä. Vaikuttaa siltä, että kirjoittaessaan maahanmuutosta lehdet haluavat pelata varman päälle: tartutaan siihen ryhmään, joka on lehden lajityypin ja oletetun kohdeyleisön kannalta itsestään selvän ja pysyttäydyttään siinä. Tämä on ymmärrettävää lehtien toimintalogiikan kannalta, mutta ei varsinaisesti edistä kokonaisvaltaisen käsityksen luomista maahanmuutosta tai maahanmuuttajista yksittäisessä lehdessä.

Yhteisenä piirteenä lehtien teksteissä on, että ne ovat kohtuullisen usein maahanmuuttajille äänen ja kasvot antavia. Maahanmuuttajat pääsevät kertomaan omasta elämästään ja saavat siten lehdissä aktiivisen toimijan roolin. Tässä aikakauslehdet poikkeavat tyypillisimmästä uutisjournalismin tavasta käsitellä maahanmuuttoa. Kovin usein maahanmuuttajat eivät kuitenkaan esiinny varsinaisina asiantuntijoina, vaan useimmiten heille varattu tila on kertoa oma elämäntarinansa tai muut näkemykset yksityishenkilöinä. Maahanmuuttajat toimivat elämänpoliittisina asiantuntijoina ja tässä roolissa heidän esiintymisensä on merkittävää.

Maahanmuuttoa koskeva maailmankuva on aikakauslehdissä Suomi-keskeinen, paikoin Suomen etua korostava, ja maahanmuuttajienkin katse ohjataan teksteissä Suomea kohti. Edelleen tunnutaan ajattelevan, että suomalaista lukijaa kiinnostaa tietää, mitä mieltä muut meistä ovat. Maahanmuuttajille teksteissä luotu toiminnan ja sanomisen mahdollisuus kytkeytyy usein tähän: heillä on mahdollisuus kertoa, kuinka he Suomen ja suomalaiset näkevät. Tämä sanomisen paikka ei anna maahanmuuttajalle kovin paljon vapauksia, vaan se on usein kapea journalistinen rooli, josta he hieman ulkopuolisina pääsevät kommentoimaan rajattuja, Suomea koskevia seikkoja. Vielä puhumaan pääsevätkin etäämmälle ja vieraammaksi jää suuri ja äänetön joukko maahanmuuttajia, joka on vasta pyrkimässä tai jo päässyt Suomeen, mutta hakee vielä paikkaansa yhteiskunnassa. Tämä ryhmä asettuu teksteissä suomalaisten katseen ja määrittelyvallan kohteeksi.

Kaikille lehdille yhteistä on menestyksen tematiikkaa, jossa ainakin osa maahanmuuttajista artikuloituu usein hankalista lähtökohdista huolimatta hyvin pärjääviksi

ja Suomea eri tavoin hyödyttäviksi. Silti maahanmuuttoon liittyy myös aikakauslehtien käsittelyssä uhkakuvia ja vaatimuksia kontrollista. Vähiten ehdollista on ajanvieteleh- tien maahanmuuttojulkisuus, kun taas Suomen Kuvalehdessä ja Rakentajassa artikulo- loidaan näkemyksiä siitä, kuinka maahanmuuttoon tulisi suhtautua. Näille lehdille on selvemmin kuin ajanvieteledhille olemassa enemmän ja vähemmän toivottuja maahan- muuttajia.

Yhtä aikakauslehteä lukemalla maahanmuutosta ei saa kokonaisvaltaista käsitystä. Yhtä aikakauslehteä tarkastelemalla ei myöskään voi allekirjoittaa sitä sanomalehtien ja uutisjournalismin tutkimuksen pohjalta esitettyä väitettä, että maahanmuuttoa kos- keva julkisuus olisi pääasiassa kielteistä. Esimerkiksi ajanvietelehtiin kielteisyyys ei istu lainkaan. Kokonaisuudessaan aikakauslehtien käsittelytavat silti pitkälti muistuttavat ja hyödyntävät sanomalehdistäkin tuttuja käsittelytapoja.

Lukemalla yhden sijasta useampaa lehteä rinnakkain maahanmuutto näyttäytyy suomalaista yhteiskuntaa ja suomalaisia laajalti koskettavana ilmiönä, jota aikakaus- lehdet eri näkökulmista käsittelevät. Usean aikakauslehden kautta tarkasteltuna maa- hanmuutosta saatava kuva laajenee vastaamaan monipuolisemmin yksittäiselle media- käyttäjälle asiasta median kautta muodostuvaa kuvaa. Mediakäyttäjä harvoin pohjaa tietonsa ja käsityksensä pelkästään yksittäisen median, kuten sanomalehtien tai uutis- ten varaan, vaan kokonaiskuva rakentuu usean median rinnakkaisen käytön ja luennan kautta. Aikakauslehtien rinnakkaisen luennan kautta tätä monipuolisuuden kirjoja voi jossain määrin lähestyä.

Kaikkiaan tarkasteltujen tekstien perusteella aikakauslehtien suhde maahanmuut- toon on utelias ja avoin ja ne tarjoavat säännöllisesti maahanmuuttajille esiintymisti- laa. Aikakauslehdet tunnistavat sen, että maahanmuutto ilmiönä on tullut ja pysyy, ja siksi sitä on tärkeää esitellä lukijoille. Nykyisessä keskusteluilmapiiirissä, jossa maahan- muuttoon suhtaudutaan yhä äänekkäämmin kielteisesti, aikakauslehtien lähestymis- tavat tarjoavat tarpeellista vastapainoa. Ne osoittavat, että maahanmuutto on moni- naista, eikä siihen voi suhtautua yksioikoisesti tai yhdellä tapaa. Aikakauslehdet teke- vät uusia avauksia esittelemällä maahanmuuttajien arkista elämää ja tuovat esiin sen, että viime kädessä maahanmuuttokeskustelussakin puhutaan aivan tavallisista ihmi- sistä, jotka elävät arkeaan keskuudessamme.

Viitteet

- 1 Artikkelin perustuu tekeillä olevaan väitöskirjatutkimukseen, jossa vertaillaan maahanmuuttoaiheiden käsittelytapoja suomalaisissa ja alankomaalaisissa aikakauslehdissä vuosina 2003–2006 sekä määrällisesti että laadullisesti.
- 2 Ennen 1990-luvun alkua etnisiä vähemmistöjä ja maahanmuuttoa käsiteltiin sanomalehdissä vain vähän. Esimerkiksi Helsingin Sanomissa julkaistiin vuonna 1985 vain 33 ja vuonna 1988 yhteensä 86 näitä aiheita koskevaa juttua. 1990-luvun vaihteessa maailmanpoliittisten muutosten johdosta Suomeen alkoi saapua enemmän maahanmuuttajia ja turvapaikanhakijoita samoin kuin inkeriläisiä paluumuuttajia. Tämä näkyi myös lisääntyneenä uutisointina mediassa: esimerkiksi Helsingin Sanomat julkaisi vuonna 1992 kaikkineen 249 etnisyyttä tai maahanmuuttoa käsittelevää juttua. (Pietikäinen 2002, 19–22.) Samansuuntaisia lukemia on kirjattu tämän jälkeenkin esim. vuosina 2000 ja 2004 suurimmista sanomalehdistä (katso tarkemmin Vehmas 2005, 100). Näissä luvuissa ovat mukana myös Suomen perinteisiä vähemmistöjä, mm. romaneja ja saamelaisia koskevat tekstit.

- 3 Ajankohdan valinta kytkeytyy tutkimuksessa käyttämäni alankomaalaiseen vertailuaineistoon. Kyseisenä aikana maahanmuuttoa koskeva keskustelu oli Alankomaissa hyvin vilkasta ja yhteiskunnassa tapahtui tuona aikana paljon. Suomen tilanne edustaa tähän verrattuna rauhallisempaa keskustelun vaihetta, mikä mielestäni luo mielenkiintoisen vertailuaseman (vrt. myös muu eurooppalainen keskustelu, Vertovec & Wessendorf 2010).
- 4 Varsinaista koko mediakenttää kattavaa seuranta ei viime vuosina ole tehty. Perustan havainnon omaan arviooni kirjoittelun määrästä. Esimerkiksi Suomen Pakolaisapu ry:n toimittamassa mediaseurannassa on ollut vuosina 2010–2011 päivittäin viidestä kahteenkymmeneen maahanmuuttoa koskevaa osua.
- 5 Työperäisen maahanmuuton edistäminen oli tärkein tavoite Matti Vanhasen ykköshallituksen maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa vuonna 2006, ks. http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/o6_tyoministerio/o6_julkaisut/10_muut/mamu_ohjelma19102006.pdf (haettu 14.11.2011).
- 6 Aikakauslehtitutkimuksen tietokanta löytää hakusanoilla maahanmuut*, ulkom*, etni* ja monikulttuu* kaksikymmentä suomalaista tutkimusta, joista 13 koskee pelkästään aikakauslehtiä. Hakusanoilla maahanmuuttaja ja maahanmuutto hakuosumia on vain yksi. Lähimmäksi tämän artikkelin aihetta osuvat raportti nuorten lehtien etnisyydestä ja rasismista (Markkanen 2001) ja lisäksi useat pro gradut, mm. ulkomaalaisiin liittyvistä uhkakuvien tuottamisesta (Auranen 1997), etnisyydestä amerikkalaisissa ja afrikkalaisissa aikakauslehdissä (Adaranijo 2002), monikulttuurisuudesta Six Degrees-lehdestä (Wäljas 2005), vierauden tuottamisesta (Niemi 2008) sekä ulkomaalaisuuden ilmaisemisesta (Vikgren 2003) ja maahanmuuttajien kuvailusta ja nimeämisestä haastatteluissa (Anttila 2009). Mainituista oppinäytteistä vain Wäljaksen työ on viestinnän alalta. (Aikakauslehtitutkimuksen tietokanta, http://mediafactory.aalto.fi/?page_id=366, haettu 14.11.2011.) Pohjoismainen Nordicom-tietokanta löytää hakusanoilla immigr*, migra*, ethnic*, multicult* ja transnat* vähintäänkin kymmeniä tutkimuksia, mutta otsikon perusteella vain Randi Marselisin (2009) artikkeli Alankomaissa ilmestyvästä musliminaisten life style -lehdestä käsittelee aikakauslehtiä (Nordicom tietokanta <http://nordicom.statsbibliotek.dk/ncom/en/>, haettu 14.11.2011, vrt. myös Horsti 2008). Aikakauslehtien visuaalisuutta suhteessa etnisyyteen ja maahanmuuttoa on tarkasteltu ainakin amerikkalaisessa kontekstissa (mm. Chavez 2001; Covert & Dixon 2008).
- 7 Levikit on tarkastettu Aikakauslehtien liiton Aikakausmedia-sivustolta lehtien mediakorteista 14.11.2011, <http://www.aikakauslehdet.fi/mediakortit/>
- 8 Rakennusliitossa oli vuoden 2010 lopussa noin 87 000 jäsentä, joista naisten osuus oli noin 7 %. Rakennusliiton toimintakertomus 2010, s. 17: http://www.rakennusliitto.fi/organisaatio_ja_hallinto/, haettu 14.11.2011.
- 9 Näin siksi, että tässä tarkasteltu suomalainen aineisto olisi vertailukelpoista väitöskirjassani suomalaisen aineiston kanssa vertailtavan alankomaalaisen aineiston kanssa. Alankomaalaisissa tilastoissa maahanmuuttajaksi tai etniseen vähemmistöön kuuluvaksi (molemmista ryhmistä käytetään nimitystä "allochtoon") määrittellään henkilö, joka itse tai jonka vanhemmista vähintään toinen on syntynyt ulkomailla tai jolla on ulkomaan kansalaisuus. Tästä johtuen on luontevaa arvioida alankomaalaisissa lehdissä esiintyviä henkilöitä tätä määrittelyä hyödyntäen. Jotta aineistot olisi kerätty samalla tavoin, olen hyödyntänyt samaa määrittelyä myös suomalaista aineistoa kerätessäni. Tämä myös mahdollistaa Suomenkin tapauksessa ns. maahanmuuttajavähemmistöihin kuuluvia henkilöitä koskevien mediaesitysten tarkastelun osana tutkimusta. Tapauksissa, joissa henkilö itse on syntynyt esim. Suomessa ja vain henkilön vanhemmat ovat maahanmuuttajia, olisi asiallisesti oikeampaa käyttää muuta termiä kuin maahanmuuttaja, esimerkiksi voisi puhua toisen polven maahanmuuttajasta, Suomen somaleista tai venäläisistä tai etnisistä vähemmistöistä. Termistön kirjavuuden ja kiistanalaisuuden vuoksi ja selkeyttä tavoitellakseni käytän kuitenkin tässä artikkelissa yleisnimitystä maahanmuuttaja. Yksittäisten tekstien analyysin kohdalla tuon tarkemmin esiin, millaisesta henkilöstä tekstissä on kulloinkin kyse.
- 10 Lähestymistapani on siis aineistolähtöinen: jos lehtitekstissä käytetään näitä käsitteitä, hyväksyn tekstit kuuluvaksi aineistooni.
- 11 <http://www.aikakauslehdet.fi/mediakortit/>
- 12 Maahanmuuttoviraston tilastot: <http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2709,2717>, Maahanmuuton vuosikatsaus 2010 s. 8, haettu 14.11.2011.

Kirjallisuus

- Abrahamson, David (2007). Magazine exceptionalism: the concept, the criteria, the challenge. *Journalism Studies* 8:4, 667–670.
- Adaranijo, Maria (2002). *Ethnicity, nationality and democracy in Nigeria: a linguistic study of African and American magazines*. Helsingin yliopisto, Englantilainen filologia: Pro gradu -työ.
- Alho, Rolle (2010). Maahanmuuttajien kokemukset ja ammattiliittojen näkemykset työehtojen polkemisesta Suomessa. Teoksessa: Wrede, Sirpa & Nordberg, Camilla (toim.) *Vieraita työssä. Työelämän etnistyvä eriarvoisuus*. Helsinki: Palmenia, 93-121.
- Anttila, Mirka (2009). "Että somalin ainoa ominaisuus on se, että hän on somali": kuvailu ja nimeäminen maahanmuuttajahaastatteluissa. Helsingin yliopisto: Suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos, Pro gradu -työ.
- Auranen, Tomi-Pekka (1997). *Suomalaisuus uhattuna: ulkomaalaisiin liitetyt uhkakuvat eräissä suomalaisissa aikakauslehdissä vuosina 1990–1994*. Helsingin yliopisto: Valtio-oppi, Pro gradu -työ.
- Carpentier, Nico & Spinoy, Erik (2007). Introduction: from the political to the cultural. Teoksessa: Carpentier, Nico & Spinoy, Erik (toim.) *Discourse theory and cultural analysis: media, arts and literature*. Cresskill NJ: Hampton Press, 1–26.
- Chavez, Leo (2001). *Covering immigration. Popular images and the politics of the nation*. Berkeley: University of California Press.
- Covert, Juanita & Dixon, Travis (2008). A Changing View: Representation and Effects of the Portrayal of Women of Color in Mainstream Women's Magazines. *Communication Research* 35:2, 232–256.
- Dijk, Teun van (1987). *Communicating racism: ethnic prejudice in thought and talk*. London: Sage.
- Dijk, Teun van (1991). *Racism and the press: critical studies in racism and migration*. London: Routledge.
- Downing, John & Husband, Charles (1999). Media, ethnicity and the construction of difference: monitoring the impact of the media in a multi-ethnic world. Teoksessa: Nordenstreng, Kaarle & Griffin, Michael (toim.) *International media monitoring*. Cresskill, NJ: Hampton Press, 277–306.
- Downing, John & Husband, Charles (2005). *Representing 'race': racisms, ethnicities and media*. London: Sage.
- Eide, Elisabeth & Nikunen, Kaarina (2011). *Media in motion: Cultural complexity and migration in the Nordic region*. Farnham: Ashgate.
- Georgiou, Myria (2006). Diasporic communities on-line: a bottom-up experience of transnationalism. Teoksessa: Sarikakis, Katharine & Thussu, Daya (toim.) *The ideology of the internet: concepts, policies, use*. New York: Hampton Press.
- Haavisto, Camilla (2011). *Conditionally one of 'us': a study of print media, minorities and positioning practices*. University of Helsinki, Swedish School of Social Sciences: SSKH Skrifter 30.
- Horsti, Karina (2005). *Vierauden rajat: monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa*. Tampere: Tampere University Press.
- Horsti, Karina (2007). Asylum seekers in the news: frames of illegality and control. *Observatorio (OBS*) Journal* 1:1, 145–161. Saatavilla: <http://www.obercom.pt/ojs/index.php/obs/article/view/45/66> (luettu 14.11.2011).
- Horsti, Karina (2008). Overview of Nordic media research on immigration and ethnic relations: from text analysis to the study of production, use and reception. *Nordicom Review*, 29: 2, 275–293.
- Horsti, Karina (2009). Kyllä Suomeen yksi nainen mahtuu! Turvapaikanhakijat uhreina ja uhkana suomalaisessa julkisuudessa. Teoksessa: Keskinen, Suvi; Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.) *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Tampere: Vastapaino, 77–85.
- Howarth, David (2000). *Concepts in the social sciences: discourse*. Buckingham: Open University Press.
- Hujanen, Jaana (2009). Kiinnostavaa vai tärkeää? Ihmisläheisen journalismin kaksi polkua. Teoksessa: Väliverronen, Esa (toim.) *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 112–128.
- Kariniemi, Olli (2010). *Järjestölehtien yleisötutkimus yhteisön kehittämisen välineenä*. Tampere: Tampere University Press.
- Karvonen, Erkki (1993). Koplataan, koplataan! Eräs muotoilu artikulaatioteoriasta. *Tiedotustutkimus* 16: 3, 17–30.
- Keskinen, Suvi; Rastas, Anna & Tuori, Salla (2009). Johdanto: Suomalainen maahanmuuttokeskustelu tienhaarassa. Teoksessa: Keskinen, Suvi; Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.) *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Tampere: Vastapaino, 7–21.
- Koivunen, Anu & Lehtonen, Mikko (2005). Joskus on kiva olla vähemmän aikuinen: kulttuurisen määrittelyvallan siirtymät ja julkisen puhuttelun areenat. *Tiedotustutkimus* 28: 2, 4–27.

- Kuusisto, Pekka (2000). *Ethnicity in print: implicit linguistic manifestations of the construction of ethnicity in British and Finnish newspapers*. University of Helsinki, Department of English.
- Laclau, Ernesto & Mouffe, Chantal (2001[1985]). *Hegemony and socialist strategy: towards a radical democratic politics*. London: Verso.
- Leino-Kaukiainen, Pirkko (1992). Aikakauslehdistön itsenäistymisvuodet 1918–1955. Teoksessa: Tommila, Päiviö et al. *Suomen lehdistön historia 10: aikakauslehdistön historia, aikakauslehdistön kehityslinjat*. Kuopio: Kustannuskiila, 179–285.
- Maasilta, Mari (2010). *Suomen televisio ja monikulttuuriset yleisöt*. Tampere: Tampere University Press.
- Maasilta, Mari (toim.) (tulossa 2011). *Maahanmuuttoa koskeva poliittinen keskustelu vuoden 2011 eduskuntavaalien alla*. Tampereen yliopisto: Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus, tutkimusraportti.
- Markkanen, Mari (2003). *Etnisyys ja rasismi suomalaisissa nuortenlehdissä*. Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö: Rasismi ja etnisyys mediassa -projektin raportteja.
- Marselis, Randi (2009). Livsstilsmagasinet som moddiskurs: om det nederlandske Sen for kvinder med muslimsk minoritetsbaggrund. Teoksessa: Galal, Ehab & Thunø, Mette (toim.): *Globale medier i verdens brændpunkter: Religion, politik og kultur*. Kööpenhamina: Museum Tusulanum, 101–125.
- Me Naiset (McGill, Minna) (2003). Fatiman ja Omarin suomalainen onni. *Me Naiset* 11.12.2003, 31–35.
- Me Naiset (Viitanen, Kaisa) (2003). Oi sitkeä Suomi Sisko. *Me Naiset* 51:28, 18–23.
- Me Naiset (Viitanen, Kaisa) (2004). Shahlan kaksi taistelua. *Me Naiset* 52:40, 22–26.
- Moscovici, Serge (1984). The phenomenon of social representation. Teoksessa: Farr, Robert M. & Moscovici, Serge (toim.) *Social representations*. Cambridge: Cambridge University Press, 3–29.
- Napoli, Philip M. (2003). *Audience economics: media institutions and the audience marketplace*. New York: Columbia University Press.
- Niemi, Inari (2008). *Die Produktion von Fremdheit in Zeitschriftenartikeln über Immigranten: Diskursanalysen an ausgewählten Beiträgen aus dem Spiegel und der Suomen Kuvalehti*. Tampereen yliopisto: Humanistinen tiedekunta, kieli- ja käännöstieteiden laitos, Saksan kieli ja kulttuuri, Pro gradu -työ.
- Nikunen, Kaarina (2008). Emerging transnational sensibility among migrant teenagers: lessons learned doing media research in multiethnic classrooms. Teoksessa: Rydin, Ingegerd & Sjöberg, Ulrika (toim.) *Mediated crossroads: identity, youth culture and ethnicity*. Göteborg: Nordicom, 153–173.
- Nikunen, Kaarina (2010). Rakastamisen vaikeudesta: internet, maahanmuutto-keskustelu ja tunteet. *Media & Viestintä* 33: 4, 7–26.
- Pietikäinen, Sari (2000). *Discourses of differentiation: ethnic representations in newspaper texts*. Jyväskylän yliopisto.
- Pietikäinen, Sari (2002). Etniset vähemmistöt uutisissa – käsitteitä ja aikaisempien tutkimusten kertomaa. Teoksessa: Raittila, Pentti (toim.) *Etnisyys ja rasismi journalismissa*. Tampere: Tampere University Press, 14–30.
- Pöyhtäri, Reeta (2007). Tuhkimoita ja taitajia: maahanmuuttajien sosiaaliset identiteetit lukijoiden tulkinnoissa. Teoksessa: Raittila, Pentti (toim.) *Keskusteluja etnisyydestä mediassa: suomalaisten, maahanmuuttajien ja tutkijoiden tulkintoja*. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos: Julkaisuja sarja A 102, 75–106.
- Railo, Erka (2011). *Henkilökohtainen on poliittista: neuvottelu politiikan sukupuolittuneesta työnjaosta Annan julkaisemissa poliitikkojen henkilöhaastatteluissa 1975–2005*. Turku: Turun yliopisto.
- Raittila, Pentti (2004). *Venäläiset ja virolaiset suomalaisten Toisina: tapaustutkimuksia ja analyysimenetelmien kehittelyä*. Tampere: Tampere University Press.
- Raittila, Pentti & Vehmas, Susanna (2005). Etnisyys ja rasismi sanomalehdissä 1999–2004: seurantatutkimusten yhteenvetoa ja arviointia. Teoksessa: Raittila, Pentti (toim.) *Etnisyyttä, rasismia ja dialogia sanomalehdissä ja internetissä*. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos: Julkaisuja sarja C 39, 11–32.
- Raittila, Pentti (2009). Journalismin maahanmuuttokeskustelu: hymistelyä, kriittisyyttä vai rasismin tukemista? Teoksessa: Keskinen, Suvi; Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.) *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Tampere: Vastapaino, 67–75.
- Rakentaja (Suokas, Kyösti) (2003). Ulkomaalaisten työntekijöiden alipalkkauksesta rikos. Tuossa sovittu kriminalisointi ulotettava myös tilaajiin. *Rakentaja* 03: 5, 5.
- Rakentaja (Tvaltvadze, Levan) (2004). Kerran huijattu Nikolai Bratus viihtyy nyt hyvin Suomessa. *Rakentaja* 04: 26, 16.

- Ridell, Seija (2006). Genre ja mediatutkimus. Teoksessa: Mäntynen, Anne; Shore, Susanna & Solin, Anna (toim.) *Genre – tekstilaji*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 184–213.
- Ruoho, Iiris & Saarenmaa, Laura (2011). *Edunvalvonnasta elämänpolitiikkaan: naistenlehdet journalismina ja julkisuutena*. Tampereen yliopisto: Viestinnän, median ja teatterin yksikkö.
- Saukkonen, Miika (2008). Siirtymäaikalaki 1.5.2004–30.4.2006. Teoksessa: Helander, Mika (toim.) *Going global: ay-liikkeen menestysresepti globaalissa ajassa?* Jyväskylä: Minerva Kustannus, 205–206.
- Scholten, Peter & Holzhaecker, Ronald (2009). Bonding, bridging and ethnic minorities in the Netherlands: changing discourses in a changing nation. *Nations and Nationalism* 15:1, 81–100.
- Screberny, Annabelle & Ross, Karen (1995). *Black minority viewers and television: neglected audiences speak up and out*. Leicester: Centre for Mass Communication Research, University of Leicester.
- Screberny, Annabelle (2000). Media and diasporic consciousness: an exploration among Iranians in London. Teoksessa: Cottle, Simon (toim.) *Ethnic minorities and the media: changing cultural boundaries*. Buckingham: Open University Press, 179–196.
- Siivonen, Jonita (2006). Lohduttava ja piinaava naistenlehti. Teoksessa: Mäkelä, Anna; Puustinen, Liina & Ruoho, Iiris (toim.) *Sukupuolishow*. Helsinki: Gaudeamus, 226–243.
- Simola, Anna (2008). *Tervetullut työvoimaksi: työpöytämaahanmuutto mediassa*. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos: Julkaisuja sarja A 109.
- Suomen Kuvalehti (Piispa, Arja) (2004). Tervetuloa töitä tekemään. *Suomen Kuvalehti* 88: 19, 10.
- Suomen Kuvalehti (Pesonen, Hannu) (2004). EU haluaa päättää Suomenkin turvapaikoista. *Suomen Kuvalehti* 88: 46, 20–24.
- Suomen Kuvalehti (Korhonen, Keijo) (2005). Omia ihmisiä. *Suomen Kuvalehti* 89: 40, 94.
- Suomen Kuvalehti (Merikallio, Katri) (2005). Lisää käsiä. *Suomen Kuvalehti* 89: 44, 93.
- Suomen Kuvalehti (Hirvikorpi, Helinä) (2006). Bisnesenkeli auttaa yrityksen lentoon. *Suomen Kuvalehti* 90: 19, 42–43.
- Töyry, Maija (2005). *Varhaiset naistenlehdet ja naisten elämän ristiriidat: neuvotteluja lukijasopimuksesta*. Helsingin yliopisto, Viestinnän laitos: Viestinnän julkaisuja 10.
- Töyry, Maija (2009). Lukijälähtöisyys aikakauslehtijournalismissa. Teoksessa: Välvirronen, Esa (toim.) *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 129–149.
- Töyry, Maija; Saarenmaa, Laura & Särkkä, Nanna (2011). Aikakauslehtitutkimus Suomessa. *Media @ Viestintä* 34:3, 23–39.
- Vehmas, Susanna (2005). Rasismi ja etnisyyssanomalehdissä keväällä 2004. Teoksessa: Raittila, Pentti (toim.) *Etnisyyttä, rasismia ja dialogia sanomalehdissä ja internetissä*. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos: Julkaisuja sarja C 39, 97–175.
- Vertovec, Steven & Wessendorf, Susan (2010). Introduction: assessing the backlash against multiculturalism in Europe. Teoksessa: Vertovec, Steven & Wessendorf, Susan (toim.) *The multiculturalism backlash. European discourses, policies and practices*. London: Routledge, 1–31.
- Vikgren, Heli (2003). *Hunnuista ei tietoaakaan: ulkomaalaisuuden ilmaiseminen lehtihaastattelussa*. Helsingin yliopisto: Suomen kielen laitos, suomen kieli, Pro gradu -työ.
- Wal, Jessica ter (2002). Conclusions. Teoksessa: Wal, Jessica ter (toim.). *Racism and cultural diversity in the mass media. An overview of research and examples of good practice in the EU Member States, 1995-2000*. Vienna: EUMC & ERCOMER, 31–73.
- Wetherell, Margaret & Potter, Jonathan (1992). *Mapping the language of racism: Discourse and the legitimation of exploitation*. Cornwall: Harvester Wheatsheaf.
- Wäljas, Eva (2005). *Monikulttuurista mediaa etsimässä: Tapausesimerkinä englanninkielinen ilmajakelulehti Six Degrees*. Helsingin yliopisto, Viestinnän laitos: Pro-gradu -työ.